

**P
O
R
A
D
C
E**

3

INSOLVENCE

úplné znění zákona
s komentářem

2025
30. ročník

Připravujeme

Poradce 4/2025

■ **Zákon o důchodovém pojištění** s komentářem

Tento zákon upravuje důchodový systém, důchodové spoření a důchodové pojištění jako součást sociálního zabezpečení v ČR. Poslední novela zavedla prodloužení potřebné doby pojištění pro nárok na předčasný starobní důchod z dosavadních 35 let na 40 let.

Poradce 5-6/2025

■ **Zákoník práce** s komentářem

Nově se mění zkušební doba, možnost práce mladistvých, výplata mzdy v jiné než české měně, samorozvrhování směn na pracovišti,...

Poradce 7/2025

■ **Zákon o dani z přidané hodnoty** s komentářem

Od 1. 1. 2025 dochází ke změnám v opravě základu daně, především u nedobytných pohledávek, lhůty pro uplatnění nároku na odpočet na dva roky, zrušení konceptu majetku vytvořeného vlastní činností, nová povinnost zákazníků vrátit nárok na odpočet v případě neuhrazených závazků...

Poradce 8-9/2025

■ **Zákon o dani z příjmů** s komentářem

Vysvětlíme vám nové pojmy (aktivum, odložený a okamžitý výdaj...), výpočet daňových odpisů, finanční leasing, zdanění výnosových smluvních sankcí, daňové priznání vyplněné v EUR...

PORADCE

30. ročník – 2025/3

legislativa

■ **INSOLVENČNÍ ZÁKON**

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

s komentářem2

MGR. PETR TARANDA

ČÁST PRVNÍ OBEČNÁ ČÁST

- ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ
- PROCESNÍ SUBJEKTY
- USTANOVENÍ O INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ
- VĚŘITELÉ A UPLATŇOVÁNÍ POHLEDÁVEK
- MAJETKOVÁ PODSTATA
- NEPLATNOST A NEÚČINNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ

ČÁST DRUHÁ ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU

- KONKURS
- REORGANIZACE
- ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ O VYLOUČENÍ ÚČINKŮ ZÁKONA
- ÚPADEK FINANČNÍCH INSTITUCÍ
- ODDLUŽENÍ

ČÁST TŘETÍ AKREDITACE PRO POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB V OBLASTI ODDLUŽENÍ

- AKREDITACE PRO POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB V OBLASTI ODDLUŽENÍ
- DOHLED

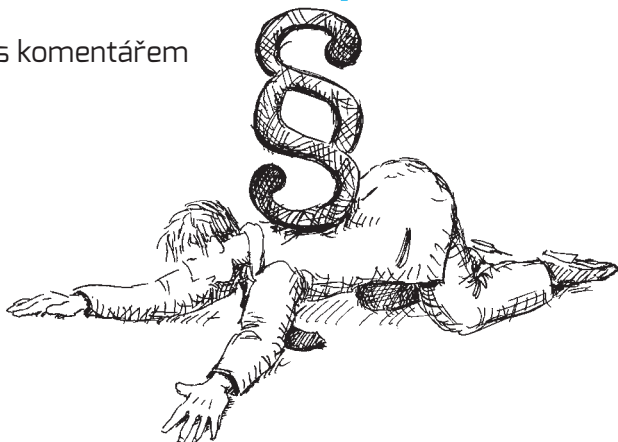
ČÁST ČTVRTÁ SPOLEČNÁ USTANOVENÍ

- INSOLVENČNÍ REJSTŘÍK
- VZTAH KE STÁTŮM EVROPSKÉ UNIE
- FORMULÁŘ
- ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Zákon č. 182/2006 Sb. s komentářem

Mgr. Petr Taranda

Insolvenční zákon – patří mezi ty právní normy, které podléhají častým novelizacím. Jedná se o velmi důležitou právní normu, která má pomoci řešit úpadek a hrozící úpadek dlužníka, přičemž význam této právní normy v časech hospodářské krize a jiných ekonomických potíží stoupá několikanásobně.

Insolvenční zákon upravuje řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů. Dále taky upravuje podmínky při oddlužení dlužníka. Podle tohoto zákona má insolvenční řízení vést k rychlému, hospodárnému a co nejvyššímu uspokojení věřitelů. Zároveň má být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn.

Legislativní úprava řešení úpadku sleduje jak zájmy na dobrém fungování hospodářství, neboť dochází k uvolnění zdrojů z činností, v nichž jsou využívány neefektivně, a tyto zdroje se následně mohou znovu efektivně zapojit do ekonomiky, tak – v případě osobních bankrotů fyzických osob – zájmy sociální. Fyzické osobě se umožňuje po úspěšném oddlužení začít nový život nezatížený nezvladatelnými dluhy a znovu se zapojit do hospodářského a společenského života. Komentář je obohacen rozsáhlou judikaturou..

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“, „IZ“ anebo „zákon“) patří mezi ty právní normy, které podléhají častým novelizacím. **Insolvenční zákon a insolvenční právo jako takové stihá i další neduh, kterým je nestálost, resp. neustálé proměny, které se nezdá týkat velmi zásadních otázek.**

Insolvenční zákon byl za poslední období dotčen dvěma významnými legislativními změnami. První z těchto změn byla vyvolána přijetím zákona č. 284/2023 Sb., o preventivní restrukturalizaci a byla provedena zákonem č. 285/2023 Sb., tj. tzv. doprovodným zákonem k insolvenčnímu zákonu, který nabyl účinnosti 23. 9. 2023. Hlavní princip, pro který byl tento doprovodný zákon přijímán, pak spočíval zejména ve snaze minimalizovat zásahy do již existujících právních norem, ale také pokus o odstranění regulační arbitráže nutně vznikající v souvislosti se zavedením nového institutu preventivní restrukturalizace, který může v určitých případech vytvářet jistou konkurenci již existujícímu institutu reorganizace dle insolvenčního zákona. Doprovodný zákon má proto zajistit, aby byl u osob vystupujících v neutrálních pozicích (tj. v případě restrukturalizačního správce) vyloučen potenciální střet zájmů spojený s rozdílným procesním postavením a modelem odměňování za plnění diametrálně odlišných úkolů v obou typech soudního řízení.

Český zákonodárce dosud poslední rozsáhlou novelou zákona, která byla provedena zákonem č. 252/2024 Sb. (dále jen „dosud poslední novela“), překročil k implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. 6. 2019 o rámci preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenční).

Tato novela zasáhla výraznou měrou zejména do institutu oddlužení, která zcela

srovnává jednotlivé dlužníky fyzické osoby a napříště již nečiní rozdíl v tom, zda je dlužníkem spotřebitel či podnikatel, potažmo zda má dlužník dluhy z podnikání.

Naopak u všech fyzických osob stanoví stejné podmínky pro vstup do oddlužení, průběh i osvobození od samotného zbytku dluhů. Transpozice této směrnice má také přispět k řádnému fungování vnitřního trhu a odstranění překážky bránící uplatňování základních svobod, např. volného pohybu kapitálu a svobody usazování, které vyplývají z rozdílu mezi vnitrostátními právními předpisy a postupy preventivní restrukturalizace, insolvence a oddlužení a zákazů činnosti v rámci právního řádu ČR, tj. jak ve vztahu k zákonu o preventivní restrukturalizaci, tak i ve vztahu k insolvenčnímu zákonu. V souvislosti s touto novelou došlo též např. k novelám občanského soudního řádu nebo exekučního řádu.

Ohledně samotné transpozice výše zmíněné směrnice do našeho právního řádu třeba dodat, že ČR uplynula již před nabytím účinnosti zákona o preventivní restrukturalizaci (ale pochopitelně i před nabytím účinnosti této dosud poslední novely) jednou prodloužená transpoziční lhůta, což se stalo 17. 7. 2022. Základní lhůta pro transpozici zmíněné směrnice však uplynula již 17. 7. 2021, kdy ČR využila možnosti jejího ročního prodloužení, což se nakonec stalo a lhůta tak byla prodloužena do již zmíněného data 17. 7. 2022. K přijetí zákona o preventivní restrukturalizaci tak nakonec došlo s více než roční prodlevou oproti původně stanovené lhůtě a v případě dosud poslední novely insolvenčního zákona se tak děje dokonce s více než 24 měsíční prodlevou.

Pokud by měly být uvedeny ty nejpodstatnější změny, které s sebou novela přináší, hned takto v úvodu, pak za zmínku rozhodně stojí, že **zkracuje dobu oddlužení na 3 roky pro všechny fyzické osoby, prodlužuje se doba, ve které nelze do oddlužení znovu vstoupit z 10 na 12 let. Dále platí, že v případě opakovaného**

oddlužení po 12 letech bude činit délka oddlužení již 5 let. Dlužník tak může tříletým oddlužením projít pouze jednou za zhruba 24 let. Dochází ke zrušení plošné hranice 30 % uspokojení pohledávek věřitelů a tato hranice se nahrazuje individuální mírou určenou insolvenčním soudem s ohledem na příjmový potenciál dlužníka, přičemž takto určená hranice může být i vyšší než dosavadní zákonem stanovená 30 % míra. Zákonodárce požaduje, aby dlužník v průběhu plnění splátkového kalendáře plně využíval svůj příjmový potenciál a dosahoval přiměřené mzdy, popř. jiného příjmu. Byla rovněž zavedena povinná součinnost zaměstnavatelů dlužníka a poskytovatelů úvěrů s insolvenčním správcem. Došlo také k zintenzivnění předkládání zpráv o stavu insolvenčního řízení a předkládání přehledu samotných příjmů dlužníka. Zákon umožňuje prodloužit dobu splácení až o 12 měsíců pro porušení podstatných povinností, namísto dosavadního zrušení oddlužení. Jde-li o případy zvláštního zřetele hodných, může se oddlužení v takovém případě prodloužit o dalších 6 měsíců. Vedle toho se rozšiřují důvody pro zrušení schváleného oddlužení, zavádí se možnost opakovaného přerušení oddlužení v celkové délce až 12 měsíců, např. v případě výpadků příjmů dlužníka. Nově lze srážky ze mzdy a jiných příjmů provádět i v úvodní fázi oddlužení, dlužníkovi je umožněno splácet věřitelům i z nezabavitelné částky nebo z jiných příjmů, které nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí, dochází ke zvýšení ochrany věřitelů pohledávek z výživného v úvodní fázi oddlužení, doba pro vyškrtnutí dlužníka z insolvenčního rejstříku se snižuje na 3 roky od osvobození, dochází k zavedení centrální evidence srážek ze mzdy a dalším změnám.

Předkladatel této dosud poslední novely zákona, kterým bylo Ministerstvo spravedlnosti, předpokládá, že po přijetí této nové právní úpravy by měl nastat zvýšený zájem o vstup do oddlužení z krátkodobého i dlouhodobého hlediska, mělo by dojít k částečnému omezení šedé ekonomiky předlužených, což může přinést každoročně 5–12 mld. Kč ve prospěch veřejných

rozpočtů na zvýšených daňových a sociálních odvodech. Nové podmínky oddlužení mají mít i vliv na míru uspokojení veřejnoprávních věřitelů, kdy zkrácení doby trvání splátkového kalendáře z 60 na 36 měsíců znamená snížení celkového počtu splátek dlužníka o 40 %. Hlavním cílem této dosud poslední novely insolvenčního zákona je zefektivnit a zjednodušit proces oddlužení v souladu s požadavky shora uvedené směrnice Evropského parlamentu a Rady o restrukturalizaci a insolinci. V případě úpadku se tak mají fyzické osoby dostat rychleji z dluhové pasťi a znovu zapojit do běžného hospodářského i společenského života.

Kritikové z řad odborné veřejnosti tuto dosud poslední novelu považují za tzv. nevyužitou příležitost, která může díky této své koncepci způsobit, že v nově pojatém oddlužení nízkopříjmoví dlužníci nezaplatí ani odměnu a hotové výdaje insolvenčního správce, stát jako největší věřitel přijde o 40 % splátek ze splátkového kalendáře v důsledku zkrácení oddlužení z 5 na 3 roky, nevylučují, že může docházet k nivelaci dluhu, riziku účasti černých pasažérů na tomto oddlužení, které může vyústit až v hrozbu tzv. nulového oddlužení. Část kritiků se rovněž obává, že strategie zmírňování podmínek vymáhání dluhů včetně oddlužení způsobí rychlý pokles platební morálky dlužníků. Nezřídka zaznává názor, že tato novela nemůže najít potřebnou rovnováhu mezi zájmy dlužníka a věřitele. Současně s tím kritici připomínají, že díky této nové právní úpravě mohou mít jak insolvenční soudy, tak i insolvenční správci v praxi problém při posuzování výše nastavení minimální splátky v rámci oddlužení. Dle těchto názorů nelze předem vyloučit ani to, že regulovaný finanční sektor může mít problémy určit rizika poskytovaných úvěrů a investic.

Nakolik se však názory obou stran prosadí v reálné praxi, ukáže čas, jelikož teprve samotná aplikace této dosud poslední novely zákona může prokázat, zda to byla tvrzení odůvodněná a zda se zákonodárce všemi těmito tvrzeními při přijímání této právní normy opravdu řádně zaobíral.

Vzhledem k tomu, že zákon č. 252/2024 Sb. nabývá účinnosti k 1. 10. 2024, vychází komentář z právního stavu k tomuto dni.

ČÁST PRVNÍ OBEČNÁ ČÁST

HLAVA I	ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ	§	1 – 8	7
HLAVA II	PROCESNÍ SUBJEKTY			
Díl 1	Procesní subjekty	§	9 – 13	21
Díl 2	Účastníci řízení	§	14 – 20	25
Díl 3	Insolvenční správce a další správci	§	21 – 45	27
Díl 4	Věřitelské orgány	§	46 – 68	51
Díl 5	Další procesní subjekty	§	69 – 70	60
HLAVA III	USTANOVENÍ O INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ	§	71 – 96	60
HLAVA IV	PROJEDNÁNÍ ÚPADKU A ROZHODNUTÍ O NĚM			
Díl 1	Zahájení insolvenčního řízení	§	97 – 102	69
Díl 2	Insolvenční návrh	§	103 – 108	76
Díl 3	Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení	§	109 – 114	82
Díl 4	Moratorium	§	115 – 127	93
Díl 5	Projednání insolvenčního návrhu a rozhodnutí o něm	§	128 – 147	105
Díl 6	Stanovení způsobu řešení úpadku	§	148 – 157	136
Díl 7	Rozhodnutí o tom, že dlužník není v úpadku	§	158	141
Díl 8	Incidenční spory	§	159 – 164	143
HLAVA V	VĚŘITELÉ A UPLATŇOVÁNÍ POHLEDÁVEK			
Díl 1	Postavení věřitelů a jejich pohledávek	§	165 – 172	150
Díl 2	Příhlášky pohledávek a jejich přezkoumání	§	173 – 202	160
Díl 3	Jiné způsoby uplatňování pohledávek	§	203 – 204	188
HLAVA VI	MAJETKOVÁ PODSTATA	§	205 – 230	191
HLAVA VII	NEPLATNOST A NEUČINNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ			
Díl 1	Neplatnost právních úkonů	§	231 – 234	205
Díl 2	Neúčinnost právních úkonů	§	235 – 243	207

ČÁST DRUHÁ ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU

HLAVA I	KONKURS			
Díl 1	Prohlášení konkursu a jeho účinky	§	244 – 262	215
Díl 2	Účinky prohlášení konkursu na probíhající řízení	§	263 – 267	234
Díl 3	Účinky prohlášení konkursu na společné jmění manželů	§	268 – 276	239
Díl 4	Procesní úkony navazující na prohlášení konkursu	§	277 – 282	244
Díl 5	Zpeněžení majetkové podstaty	§	283 – 295	246
Díl 6	Nakládání s výtěžkem zpeněžení	§	296 – 301	259
Díl 7	Konečná zpráva a rozvrh	§	302 – 307	266
Díl 8	Zrušení konkursu	§	308 – 313	275
Díl 9	Zvláštní ustanovení o nepatrném konkursu	§	314 – 315	282
HLAVA II	REORGANIZACE			
Díl 1	Přípustnost reorganizace	§	316	283
Díl 2	Návrh na povolení reorganizace	§	317 – 324	287
Díl 3	Rozhodnutí o návrhu na povolení reorganizace	§	325 – 333	295
Díl 4	Věřitelé při reorganizaci	§	334 – 337	305
Díl 5	Reorganizační plán	§	338 – 351	310

Díl 6	Provádění reorganizačního plánu	§ 352 – 361	...330
Díl 7	Skončení reorganizace	§ 362 – 364	...339
HLAVA III	ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ O VYLOUČENÍ ÚČINKŮ ZÁKONA	§ 365 – 366	...342
HLAVA IV	ÚPADEK FINANČNÍCH INSTITUCÍ		
Díl 1	Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, některých zahraničních bank, obchodníků s cennými papíry a jiných osob		
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 367	...343
Oddíl 2	Úpadek banky, spořitelního a úvěrního družstva po odnětí licence nebo povolení a úpadek pobočky zahraniční banky uvedené v § 367 odst. 1 písm. c), úpadek obchodníka s cennými papíry, pobočky zahraničního obchodníka s cennými papíry uvedené v § 367 odst. 1 písm. f) nebo osoby uvedené v § 367 odst. 1 písm. g)	§ 368 – 376	...344
Oddíl 3	Úpadek zahraniční banky a zahraničního obchodníka s cennými papíry	§ 377 – 378	...352
Díl 2	Úpadek pojišťoven a tuzemských zajišťoven provozujících svoji činnost na území České republiky		
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 379	...353
Oddíl 2	Úpadek tuzemské pojišťovny nebo tuzemské zajišťovny a pobočky pojišťovny z třetího státu po odnětí povolení	§ 380 – 386	...353
Oddíl 3	Úpadek pojišťovny z jiného členského státu provozující svoji činnost na území České republiky na základě práva zřízovat své pobočky	§ 387 – 388	...358
Díl 3	Úpadek podílového fondu a úpadek podfondu akciové společnosti s proměnným základním kapitálem	§ 388a – 388c	...359
Díl 4	Informování České národní banky insolvenčním soudem	§ 388d – 388e	...359
HLAVA V	ODDLUŽENÍ	§ 389 – 418	...360

ČÁST TŘETÍ AKREDITACE PRO POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB V OBLASTI ODDLUŽENÍ

HLAVA I	AKREDITACE PRO POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB V OBLASTI ODDLUŽENÍ	§ 418a – 418h	...413
HLAVA II	DOHLED	§ 418i – 418i	...416

ČÁST ČTVRTÁ SPOLEČNÁ USTANOVENÍ

HLAVA I	INSOLVENČNÍ REJSTŘÍK	§ 419 – 425	...417
HLAVA II	VZTAH KE STÁTŮM EVROPSKÉ UNIE	§ 426 – 430	...420
HLAVA III	FORMULÁŘ	§ 430b	...424
HLAVA IV	ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ	§ 431 – 434	...425

ZÁKON č. 182/2006 Sb.,

o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

ve znění

zákona č. 312/2006 Sb., zákona č. 108/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 362/2007 Sb., (úplné znění č. 56/2008 Sb.), zákona č. 301/2008 Sb., zákona č. 458/2008 Sb., zákona č. 7/2009 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 163/2009 Sb., zákona č. 217/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 285/2009 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 241/2010 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 260/2010 Sb., zákona č. 409/2010 Sb., zákona č. 69/2011 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 139/2011 Sb., zákona č. 188/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 466/2011 Sb., zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 334/2012 Sb., zákona č. 396/2012 Sb., zákona č. 399/2012 Sb., zákona č. 45/2013 Sb., zákona č. 185/2013 Sb., zákona č. 294/2013 Sb., zákona č. 375/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 298/2016 Sb., zákona č. 64/2017 Sb., zákona č. 183/2017 Sb., zákona č. 291/2017 Sb., zákona č. 182/2018 Sb., zákona č. 307/2018 Sb., zákona č. 31/2019 Sb., zákona č. 80/2019 Sb., zákona č. 230/2019 Sb., zákona č. 119/2020 Sb., zákona č. 191/2020 Sb., zákona č. 460/2020 Sb., zákona č. 527/2020 Sb., zákona č. 588/2020 Sb., zákona č. 261/2021 Sb., zákona č. 298/2021 Sb., zákona č. 96/2022 Sb., zákona č. 416/2022 Sb., zákona č. 285/2023 Sb., zákona č. 349/2023 Sb., zákona č. 430/2023 Sb., zákona č. 462/2023 Sb., zákona č. 29/2024 Sb. a **zákona č. 252/2024 Sb.**

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ OBECNÁ ČÁST

HLAVA I ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

§ 1 Předmět úpravy

Tento zákon **zapracovává příslušné předpisy Evropské unie⁷⁵⁾** a upravuje

- řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů,
- oddlužení dlužníka.

k omentář k § 1

V úvodních ustanoveních insolvenční zákon upravuje základní cíl právní úpravy, resp. předmět úpravy. I když insolvenční zákon výslovně nestavuje,

co je jeho účelem, lze z konkrétních ustanovení dovodit, že je jím řešení právních stavů, které souvisejí s dlužníkovým úpadkem, popř. s hrozícím úpadkem dlužníka. Hodí se dodat, že insolvenční právo, resp. řízení jako specifický druh občanského práva procesního, zařazujeme do práva veřejného. V praxi to znamená, že insolvenční řízení se přiměřeně řídí zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, pokud insolvenční zákon nestanoví jinak a není-li to v rozporu se zásadami, ze kterých samotné insolvenční řízení vychází (zejména by nemělo jít o rozpor se společným zájmem věřitelů). Není-li aplikace občanského soudního řádu z některých uvedených důvodů v insolvenčním řízení možná, pak se použije ustanovení zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a aplikace ustanovení, která se týkají buď výkonu rozhodnutí, anebo exekuce, jsou-li použitelná v rámci insolvenčního řízení pouze tehdy, jestliže na ně insolvenční zákon výslovně odkazuje. Prakticky se tak jedná o výkon soudní moci, přičemž pro takovou právní normu je charakteristický vztah nadřízenosti a podřízenosti, který v daném případě vzniká mezi státním orgánem povoláním autoritativně rozhodnout věc (např. insolvenční soud) a účastníky řízení, pro něž navzájem zůstává zachován vztah rovnosti (např.

⁷⁵⁾ Poznámky jsou uvedeny na str. 430.

v případě jednotlivých věřitelů dlužníka v úpadku). Obecně lze shrnout, že účel a cíl insolvenčního zákona je nutno vykládat v kontextu se základními zásadami insolvenčního řízení, které zákonodárce vyjádřil v § 5 zákona. Koncepce tohoto zákona vychází z toho, že věřitelé by měli být více motivováni k tomu, aby zasáhli výrazně do řešení úpadku dlužníka formou vzájemné dohody na způsobu jeho řešení a dlužník samotný by měl být motivován upřednostněním rychlého řešení své krizové situace, namísto obvyklé pasivity.

Jiná zásada je ovšem použita **při úpadku osoby dlužníka, který je řešen oddlužením. V tomto případě je hlavní důraz kladen na opětovné zapojení takto postižené fyzické** (popř. právnické) osoby do aktivního ekonomického života, kdy v případě zmíněného oddlužení jde o maximalizaci dlouhodobého užitku, kdy je nezbytné opětovné zapojení fyzické osoby do ekonomického života a ochota této fyzické osoby znovu pracovat, čímž stát i společnost bezpochyby získá více, než za situace, kdy by dlužník raději využil k řešení svých problémů komplexně a definitivně příslušné sociální záchranné sítě. Sanační forma řešení úpadku, kterou ovšem není jen oddlužení, nýbrž také reorganizace, spojuje se svou existencí z velké části i legální možnost zbavení se části dluhů při zachování či obnovení dlužníkovy činnosti.

Dosud poslední novela (z. č. 252/2024 Sb.) doplnila do tohoto ustanovení zákona v souladu s čl. 48 Legislativních pravidel vlády informaci o zapracování příslušných předpisů EU, jmenovitě směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. 6. 2019 o rámcích preventivní restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenční) do textu zákona.

§ Z judikatury

- Legislativní úprava řešení úpadku sleduje jak zájmy na dobrém fungování hospodářství, neboť dochází k uvolnění zdrojů z činností, v nichž jsou využívány neefektivně, a tyto zdroje se následně mohou znovu efektivně zapojit do ekonomiky, tak – v případě osobních bankrotů fyzických osob – zájmy sociální. Fyzické osobě se umožňuje po úspěšném oddlužení začít nový život nezatížený nezvadatelnými dluhy a znovu se zapojit do hospodářského a společenského

života. Dle Ústavního soudu tyto sledované zájmy bezpochyby představují ústavně chráněné veřejné zájmy a ve druhém případě i individuální zájmy úpadce. Neschopnost fyzické osoby plnit své závazky a případně její předlužení má negativní dopady na řadu jejích základních práv, zejména v oblasti práv sociálních, jako je například právo na bydlení a na přiměřenou životní úroveň (viz čl. 11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech). Umožnění oddlužení soukromé osoby může být také v konkrétním případě považováno za realizaci povinnosti státu pomáhat osobám v hmotné nouzi (čl. 31 odst. 2 Listiny).

Z usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3271/13

- Teleologická interpretace je metodou, která zjišťuje smysl konkrétního právního předpisu pomocí účelu, pro který byl přijat, aby jeho aplikací bylo možno dosáhnout účelu, který zákonodárce zjevně sledoval. Ratio legis insolvenčního řízení nespočívá v povinnosti minuciózně zkoumat právní čistotu veškerých úkonů, proběhlých třeba před mnoha lety, ale v co nejrychlejší a spravedlivém uspokojení věřitelů. Ke znakům právního státu neodmyslitelně patří hodnota právní jistoty a z ní vyplývající princip ochrany důvěry občanů v právo, které jsou v nejobecnější podobě obsaženy v čl. 1 odst. 1 Ústavy. Povaha materiálního právního státu přitom obsahuje rovněž s ním spjatou maximu, podle níž, jestliže někdo jedná v oprávněné důvěře v nějaký zákon a v právo vůbec, nemá být v této své důvěře zklamán.

Z nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2023, sp. zn. II. ÚS 2323/22

§ 2

Vymezení některých základních pojmů

Pro účely tohoto zákona se rozumí

- insolvenčním řízením soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení,
- insolvenčním soudem soud, před nímž probíhá insolvenční řízení, jakož i soud, který rozhoduje o oprávněném prostředku v insolvenčním řízení,
- insolvenčním návrhem u insolvenčního soudu podaný návrh na zahájení insolvenčního řízení,
- incidenčním sporem spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento

zákon, projednáváné v rámci insolvenčního řízení,

- e) majetkovou podstatou majetek určený k uspokojení dlužníkových věřitelů,
- f) osobou s dispozičními oprávněními osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá,
- g) zajištěným věřitelem věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy; zajištěným věřitelem je i agent pro zajištění podle zákona o dluhopisech,
- h) přihláškou pohledávky procesní úkon, kterým věřitel uplatňuje uspokojení svých práv v insolvenčním řízení,
- i) insolvenčním rejstříkem informační systém, který obsahuje údaje podle tohoto zákona,
- j) společným zájmem věřitelů zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku; tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů,
- k) finanční institucí banka, spořitelna a úvěrní družstvo, obchodník s cennými papíry, který je investičním podnikem podle čl. 4 odstavce 1 bodu 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky (dále jen "obchodník s cennými papíry"), pojišťovna a zajišťovna, a za dále stanovených podmínek tohoto zákona i některé další osoby.

k omentář k § 2

V tomto ustanovení zákona dochází k vymezení některých základních pojmů vážících se k insolvenčnímu řízení. Ve srovnání s předchozí právní terminologií, která se váže k zákonu o konkursu

a vyrovnání, nutno dodat, že se v některých případech jedná o zcela novou právní terminologii, která si takto vyžádala toto vymezení některých základních pojmů, aby byly srozumitelné pro širokou uživatelskou veřejnost v praxi.

*Oproti zákonu o konkursu a vyrovnání došlo k zavedení pojmu **insolvenční řízení**, a to jako **řízení jednotného**. Pod tímto pojmem chápeme taková řízení, jejichž předmětem a cílem je řešení úpadku dlužníka, popř. jeho hrozícího úpadku a způsobu jeho řešení. To vše se děje v závislosti na samotné osobě dlužníka, povaze jeho dluhů, stanovisek jeho věřitelů apod.*

*Dalším z používaných pojmů je pojem **insolvenční soud**, kterým se rozumí jak soud prvního stupně (který rozhoduje o vyhlášení moratoria před podáním insolvenčního návrhu, o podaném insolvenčním návrhu, o způsobu řešení dlužníkovu úpadku apod.), tak i odvolací soud, popř. jiný soud, který rozhoduje o dalším oprávněném prostředku v rámci insolvenčního řízení. Rozhodující je v daném kontextu zejména ten moment, kdy má dojít k určení insolvenčního soudu při podání přihlášky pohledávky. Pokud by ji věřitel totiž podal u jiného krajského soudu, než insolvenčního soudu, lze ji pokládat za včas přihlášenou do insolvenčního řízení jen tehdy, pakliže takový jiný než insolvenční soud přihlášku nejpozději poslední den lhůty určené k přihlášení pohledávek v rozhodnutí o úpadku odevzdal orgánu, který má povinnost ji doručit insolvenčnímu soudu – k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 3/2012.*

*Neméně důležitým pojmem je pojem **insolvenční návrh**, kterým je vždy zahajováno vlastní insolvenční řízení. Tento insolvenční návrh musí být podán příslušného insolvenčního soudu a musí směřovat proti konkrétnímu dlužníkovi.*

*Zákon definuje rovněž pojem **incidenční spor**. Pro účely tohoto zákona se pod tímto pojmem rozumí takové spory, které jsou vyvolány insolvenčním řízením, o nichž tak stanoví zákon, a které jsou projednávány v rámci insolvenčního řízení. Koncepce vychází z toho, že tyto spory projednává insolvenční soud, resp. soudce, který podle rozvrhu práce vykonává v příslušném insolvenčním řízení dohled. Pro tyto spory platí určitá pravidla zakotvená přímo v insolvenčním zákoně,*

když tohoto sporu se zpravidla vždy bude na straně žalobce nebo žalovaného účastnit insolvenční správce, nepůjde-li o situaci, kdy bude pohledávka přihlášená věřitelem popírána jiným věřitelem. Od 1. 1. 2014 jsou do této kategorie sporů zařazeny též spory dle § 231 odst. 2 zákona a dle § 289 odst. 3 zákona a související problematika řešení pořadí pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim naroveň dle § 203a zákona, včetně řešení sporu o to, zda určitá pohledávka spadá do režimu pohledávky vyloučené z uspokojení v rámci insolvenčního řízení dle § 170 zákona. Do této kategorie sporů dále patří **spory o pravost, výši nebo pořadí pohledávek, spory o vyloučení věci, práva, pohledávek nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení dle § 225 odst. 5 zákona, spory o vypořádání SJM, spory na základě odpůrcí žaloby, spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinnosti insolvenčního správce, další spory, které takto zákon označí jako incidenční, tj. spory ze žalob věřitele o určení trvání jeho pohledávky, ohledně které soud ukončil účast věřitele v insolvenčním řízení z důvodu jeho zániku (§ 186 zákona), spory ze žalob na určení platnosti smluv, kterými došlo ke zpeněžení plnění, jehož se týká neplatné právní jednání (§ 233 zákona).**

Dalším z důležitých pojmů je pojem **majetková podstata**, přičemž pod tímto pojmem je chápán majetek, který je určen k uspokojení dlužnickových věřitelů, nicméně pro vlastní průběh insolvenčního řízení zákonodárce s ohledem na povahu přijatého nebo zvažovaného způsobu řešení úpadku tento pojem ještě v zákoně dále upřesňuje.

Na tomto místě zákona je zmíněn též pojem **osoba s dispozičními oprávněními, což je osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá**. Nutno dodat, že tato oprávnění v sobě zahrnují jak oprávnění s majetkovou podstatou nakládat, tak i oprávnění a zároveň i povinnost tuto majetkovou podstatu spravovat. Znamená to, že těmito oprávněními a současně i povinnostmi je nadána osoba s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě, kterou může být v závislosti na

průběhu insolvenčního řízení buď dlužník, anebo insolvenční správce. Nelze pominout, že samotné správné posouzení otázky, **kdo je v danou chvíli tou správnou – vhodnou osobou k dispozičním oprávněním k majetkové podstatě v průběhu insolvenčního řízení, může mít často dopad i ve vztahu k posouzení platnosti či neúčinnosti právních jednání provedených v té které fázi insolvenčního řízení tou kterou osobou.**

Jedním z klíčových pojmů zde obsažených je pojem **zajištěný věřitel. Je jím takový věřitel, který má pohledávku zajištěnu majetkem náležejícím do majetkové podstaty dlužníka jen způsobem uznaným tímto zákonem – tj. zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění v rámci národní právní úpravy, popř. právem obdobným v rámci úpravy zahraniční.**

Dalším z neopomenutelných pojmů je pojem **příhláška pohledávky**. Jedná se o základní způsob uplatnění práv věřitelů k pohledávkám vůči dlužníkovi. Formálnost tohoto způsobu uplatnění se projevuje tím, že zákonodárce vyžaduje v případě obecných věřitelů podání přihlášky pohledávky – bez ohledu na to, zda se jedná o věřitele, který podával již původně insolvenční návrh, anebo o zajištěného věřitele. Zmíněná formálnost se dále odráží v tom, že zákonodárce předpokládá, že uspokojení v rámci insolvenčního řízení mohou být (až na zákonem stanovené výjimky) jen ti věřitelé, kteří touto cestou (podáním přihlášky) své pohledávky řádně a včas přihlásili. Věřitelovou přihláškou pohledávky se pak rozumí jeho procesní úkon, kterým uplatňuje uspokojení všech svých majetkových práv v insolvenčním řízení prostřednictvím předepsaného formuláře – přihlášky. Zákon ovšem zná i jiné způsoby uplatnění pohledávek věřitelů dlužníka, které jsou vyhrazeny pro určitou část věřitelů, resp. jejich pohledávek.

Nelze pominout ani pojem **insolvenční rejstřík**, který je významným zdrojem údajů o insolvenčním řízení. Slouží všem procesním subjektům a je pojímán jako veřejný. Neveřejná část tohoto rejstříku obsahuje zvláštní informační systém, který slouží již jen části vybraných subjektů.

Mezi zásadní pojmy bezesporu náleží pojem **společný zájem věřitelů**. Jedná se o základní princip, který je vyjádřen tím, že všichni věřitelé jako celek mají usilovat o to, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně všechny spravedlivý a výnosnější než jiné zvažované způsoby řešení úpadku (např. snaha o podporu sanačních způsobů řešení úpadku). Tento všeobecný korektiv je však dále limitován tím, že již zákon určité kategorie věřitelů tak jako tak preferuje a jejich vlastní zájem je tak často od společného zájmu věřitelů již příkře oddělen. To se týká zejména pozice zajištěných věřitelů.

5 Z judikatury

• I v poměrech upravených insolvenčním zákonem platí, že exekuční příkaz k provedení exekuce prodejem nemovitých věcí není zajišťovacím prostředkem ve smyslu § 2 písm. g) insolvenčního zákona, a tudíž nezakládá věřiteli právo na přednostní uspokojení jeho pohledávky.

Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2024, sen. zn. 29 IČdo 109/2023

§ 3 Úpadek

(1) Dlužník je v úpadku, jestliže má

- a) více věřitelů a
- b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- c) tyto závazky není schopen plnit (dále jen „platební neschopnost“).

(2) Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže

- a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
- c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud.

(3) Má se za to, že dlužník, který je podnikatelem a vede účetnictví, je schopen plnit své peněžité závazky, jestliže rozdíl mezi výší jeho splat-

ných peněžitých závazků a výší jeho disponibilních prostředků (dále jen "mezera krytí") stanovený ve výkazu stavu likvidity podle prováděcího právního předpisu představuje méně než desetinu výše jeho splatných peněžitých závazků, anebo pokud výhled vývoje likvidity sestavený podle prováděcího právního předpisu osvědčuje, že mezera krytí klesne v období, na které se výhled vývoje likvidity sestavuje, pod jednu desetinu výše jeho splatných peněžitých závazků. Výkaz stavu likvidity anebo výhled vývoje likvidity musí být sestavené v souladu s požadavky, které stanoví prováděcí právní předpis, auditorem, znalcem nebo osobou, která se zabývá ekonomickým poradenstvím v oblasti insolvenční a restrukturalizační a splňuje požadavky stanovené prováděcím právním předpisem.

(4) Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovu majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

(5) O hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.

(6) Obsah, rozsah a způsob sestavování výkazu stavu likvidity a výhledu vývoje likvidity a uspořádání, označování a obsahové vymezení jednotlivých položek majetku, závazků, nákladů, výnosů, příjmů a výdajů ve výkazu stavu likvidity a výhledu vývoje likvidity, délku období, na které se sestavuje výhled vývoje likvidity, a požadavky na osoby, které jsou oprávněny k sestavení výkazu stavu likvidity anebo výhledu vývoje likvidity, stanoví prováděcí právní předpis.

k omentář k § 3

V tomto ustanovení zákona je podána definice pojmu úpadek pro účely insolvenčního řízení. Návrh na zjištění úpadku může dle zákona podat dlužník

či věřitel. K základním stavebním kamenům celého insolvenčního řízení patří pojem úpadek, který je definován mnohostí věřitelů (minimálně 2 věřitelé), peněžitými závazky vůči těmto věřitelům po dobu delší 30 dnů po splatnosti, které dlužník není schopen (objektivně) plnit (jde o úpadek ve formě platební neschopnosti). Je-li insolvenčním soudem zjištěn úpadek dlužníka, pak se tento dlužník stává též dle § 106a zákona o DPH nespolehlivým plátcem se všemi z toho plynoucími důsledky – k tomu srov. např. rozsudek Krajského soudu v Praze sp. zn. 48 Af 12/2017 nebo rozsudek Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 Af 79/2016.

S ohledem na závažnost dopadu podání insolvenčního návrhu ze strany věřitele je třeba řádně posuzovat věřitelské insolvenční návrhy. Věřitelský insolvenční návrh musí obsahovat řádné vyličení okolností, které osvědčují úpadek dlužníka, tedy konkrétní údaje o dalších věřitelích dlužníka, stejně jako konkrétní údaje o pohledávkách těchto věřitelů, konkrétní údaje o splatnosti těchto pohledávek, a to v míře, která v případě, že tato tvrzení budou shledána pravdivými, dovolí insolvenčnímu soudu uzavřít, že dlužník je v úpadku. Takový požadavek nesplňuje insolvenční návrh, v němž jsou sice konkrétně označeni další věřitelé dlužníka, avšak konkrétní údaje o pohledávkách takových věřitelů a o jejich splatnosti jsou nahrazovány obecným tvrzením, že dlužník má peněžité závazky, které jsou po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, nebo že dlužník neplní své peněžité závazky po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2018, sen. zn. 29 NSCR 221/2016, sp. zn. KSBR 47 INS 1632/2016). Limitem pro popis skutkových okolností se zabýval Nejvyšší soud v usnesení ze dne 31. 5. 2017, sen. zn. 29 NSCR 66/2017, sp. zn. KSBR 52 INS 9985/2016, kdy dospěl k závěru, že „požadavek, aby věřitelský insolvenční návrh obsahoval jako součást vyličení okolností, které osvědčují úpadek dlužníka, také konkrétní údaje o pohledávkách dalších věřitelů dlužníka, totiž neznamená, že insolvenční navrhovatel je povinen uvést, na základě jakého smluvního nebo jiného ujednání či porušení smluvní nebo zákonné povinnosti takové pohledávky vznikly a zda jsou předmětem soudního sporu nebo exekučního řízení.“

V případě úpadku dlužníka musí jí o splatné pohledávky. Splátlost pohledávky lze stanovit do-

hodou smluvních stran či právním předpisem, a teprve pokud takto stanovena není, je pohledávka splatná prvního dne poté, kdy byl dlužník o plnění věřitelem požádán (v občanskoprávních vztazích) nebo bez zbytečného odkladu poté, kdy byl dlužník věřitelem o plnění požádán (v obchodněprávních vztazích) (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sen. zn. 29 NSCR 74/2015, sp. zn. MSPH 79 INS 7499/2011).

K objektivní (ne)schopnosti dlužníka plnit viz závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2017, sen. zn. 29 NSCR 124/2015, sp. zn. KSPH 60 INS 3129/2014-A-73, podle kterého „to, zda splatná pohledávka dlužníkovou věřitele je zajištěna majetkem ve vlastnictví třetí osoby (osoby odlišné od dlužníka), např. z titulu ručení (ve všech jeho formách) nebo z titulu zástavního práva (váznoucího na majetku třetí osoby), nemá žádnou vypovídací hodnotu ohledně schopnosti dlužníka samotného tyto své závazky splatit. Dlužník totiž není osobou, jež by bez dalšího (jen proto, že pohledávka věřitele je zajištěna majetkem ve vlastnictví třetí osoby) mohla s majetkem ve vlastnictví třetí osoby disponovat tak, že z něj uhradí (bude schopen uhradit) svůj dluh vůči věřiteli. Obdobně to platí (jak správně rozpoznaly oba soudy) i pro osoby, jež jsou (vůči věřiteli dlužníka) v postavení dlužníkůvých spoludlužníků.“ Jak již uvedeno, právní definice úpadku je definována tak, jak již zmíněno shora. Nutno ovšem dodat, že ekonomický stav úpadku nemá právní definici, ale v podstatě kopíruje definici právní, tj. V daném případě není-li dlužník schopen uspokojit splatné závazky co do výše a času.

V odst. 4 § 3 insolvenčního zákona je vymezena druhá forma úpadku – předlužení, které se týká dlužníků-právnických osob nebo fyzických osob – podnikatelů; zde je rovněž potřeba plurality věřitelů a současně aby výše závazků takového dlužníka převyšovala hodnotu jeho majetku. Při ocenění dlužníkovu majetku je třeba zohledňovat jeho obvyklou (tržní) cenu a přihlídnout k dalšímu provozování podniku dlužníka (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sen. zn. 29 ICdo 106/2016, sp. zn. KSPA 56 INS 18666/2012). Hodnotu majetku tak představuje cena majetku vyjádřená v penězích v době rozhodování insolvenčního soudu o insolvenčním návrhu a dále, v případě, kdy lze se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že

dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu obchodního závodu pokračovat, též cena majetku, který pravděpodobně získá touto (budoucí) správou nebo provozem obchodního závodu (budoucí očekávané výnosy) (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2017, sen. zn. 29 NSČR 32/2015). Pokud bychom to shrnuli, tak **princip předlužení spočívá v tom, že došlo ke spotřebování vlastního kapitálu a aktiv dlužníka a dlužníkovy závazky jsou vyšší než aktiva včetně jeho pohledávek. Vychází se tedy z tzv. bilančního testu, kterým má dojít ke zjištění předlužení dlužníka, přičemž úpadek dlužníka má vycházet z „bilance“, kterou však obvykle dlužník nemá k dispozici anebo ji vlastní se značným zpožděním. Tento „bilanční“ test se však v praxi jeví jako bezzubý, neboť při posouzení vztahu aktiv a pasiv se přihlíží k příštím (budoucím) výsledkům a výnosům z podnikatelské činnosti dlužníka. To ve svém důsledku znamená, že lze popřít fakt předlužení pouhým odkazem na očekávání příštího vývoje, resp. např. budoucí výnosy z podnikatelské činnosti. Navíc při použití rozvahového testu nastupují další praktické problémy v souvislosti s porovnáním účetních hodnot s objemem závazků, když účetní hodnota je v dané souvislosti v podstatě bezcenná, jelikož je nezbytné pro poznání skutečného stavu pracovat s odhadem tržní hodnoty dlužníkůvých aktiv.**

Vyvratitelné domněnky platební neschopnosti definuje odst. 2 § 3 insolvenčního zákona. Na dlužníka po dobu, po kterou domněnka trvá, přechází povinnost tvrzení a důkazní povinnost ohledně skutečnosti, že k úhradě svých splatných závazků schopen je. Dlužník tak vyvrátí domněnku své platební neschopnosti ve smyslu § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, jakmile v insolvenčním řízení osvědčí nebo prokáže schopnost uhradit všechny splatné závazky těch věřitelů, jež má insolvenční soud pro účely rozhodnutí o věřitelském insolvenčním návrhu za osvědčené [viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2012, sen. zn. 29 NSČR 38/2010, sp. zn. MSPH 88 INS 7327/2009 (R 83/2012), i usnesení ze dne 12. 12. 2013, sen. zn. 29 NSČR 113/2013, sp. zn. MSPH 88 INS 4881/2012, (R 45/2014)]. V usnesení ze dne 2. 12. 2010, sen. zn. 29 NSČR 10/2009, (R 80/2011), Nejvyšší soud konstatoval, že není-li dlužník

schopen využít pohledávky, které má za svými dlužníky k úhradě svých závazků, nepřihlíží se při úvaze o tom, zda dlužník je ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona v úpadku ve formě platební neschopnosti, ani k výši těchto pohledávek. Věřitel, jenž svou pohledávku vůči dlužníku může vzhledem k majetkovým poměrům dlužníka bez obtíží vydobýt výkonem rozhodnutí (exekucí), nemůže uspět s insolvenčním návrhem. Insolvenční řízení není dalším (vedle vykonávacího či exekučního řízení) řízením určeným primárně k prosazení individuálního nároku věřitele nebo věřitelů dlužníka, nýbrž (v intencích ustanovení § 1 písm. a/ insolvenčního zákona) slouží k řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkůvých věřitelů (R 83/2012). **Hodnota majetku dlužníka nemá význam jen při posuzování jeho předlužení, nýbrž může být využita i jako obrana proti konstatování jeho platební neschopnosti, pakliže dlužník doloží, že osvědčené pohledávky je možno s ohledem na jeho majetkové poměry bez obtíží vymáhat exekucí** – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 119/2014.

Za zastavení plateb se považuje vědomé jednání dlužníka, jeho rozhodnutí, že nebude dále plnit své peněžité závazky, zpravidla doprovázené prohlášením o tom, že své závazky hradit nebude. K naplnění domněnky postačí, učiní-li tak dlužník alespoň ve vztahu k podstatné části svých závazků (viz závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2015, sen. zn. 29 NSČR 24/2013, sp. zn. MSPH 76 INS 2762/2011).

DŮLEŽITÉ

Schopnost dlužníka uhradit splatné závazky se přitom posuzuje nejen podle výše částek, s nimiž dlužník aktuálně disponuje (hotovost nebo zůstatek na bankovním účtu dlužníka), ale také podle jiného majetku dlužníka (movitých a nemovitých věcí, pohledávek a jiných majetkových hodnot). Teprve tehdy, není-li dlužník schopen využít k úhradě v insolvenčním řízení osvědčených splatných závazků ani tento svůj jiný majetek (např. pro omezení dispozic

s tímto majetkem nebo pro jeho obtížnou zpeněžitelnost či dobytost), nepřihlíží se k němu při úvaze o tom, zda je dlužník v platební neschopnosti ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona [viz R 80/2011, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sen. zn. 29 NSČR 46/2011, usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 36/2009, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 23/2011, sp. zn. MSPH 94 INS 9160/2009 (R 43/2012)].

Část odborné veřejnosti považuje přístupy vyjádřené v judikatuře za svým způsobem problematické. V této souvislosti je upozorňováno na to, že **pouze krátkodobý finanční majetek a peněžní prostředky jsou z ekonomického pohledu vždy likvidní a zohlednění např. nemovitého majetku (jehož zpeněžení může být zpravidla časově náročnější) může vést mj. i ke stírání rozdílu mezi platební neschopností a předlužením, a tím k narušení principu právní jistoty a potencialnímu oddalování podání samotného insolvenčního návrhu. Navíc – zohlednění pouze likvidních složek reflektuje samotný koncept mezery krytí v § 3 odst. 3 zákona a možnost obrany odvrácením druhotné platební neschopnosti dle § 143 odst. 3 zákona (k tomu např. Sprinz, P. a kol. Insolvenční zákon, komentář, C. H. Beck 2019, str. 10–12)**

Rozhodne-li insolvenční soud o úpadku dlužníka na základě vyvratitelné domněnky o neschopnosti dlužníka platit své peněžité závazky, platí tato vyvratitelná domněnka i v dalších případech, kdy insolvenční zákon váže vznik případných práv a povinností na stav úpadku dlužníka, např. jde-li o odpovědnost za škodu nebo jinou újmu vzniklou porušením povinnosti podat insolvenční návrh (§ 98 a § 99 insolvenčního zákona) nebo o neúčinnost právních úkonů bez příměření protiplnění (§ 240 odst. 2 insolvenčního zákona), o neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona) (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sen. zn. 29 ICdo 14/2012, sp. zn. KSBK 40 INS 6055/2009).

V praxi není příliš časté podání insolvenčního návrhu pro tzv. hrozící úpadek. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 27. 1. 2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008, sp. zn. KSBK 37 INS 294/2008, konstatoval,

že „se rozhodujícími skutečnostmi, které osvědčují hrozící úpadek dlužníka, rozumí vylíčení konkrétních okolností, z nichž insolvenční soud (shledá-li je pravdivými) bude moci uzavřít (se zřetelem ke všem okolnostem případu), že lze důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků v budoucnu. Jinak řečeno, že v budoucnu nastane dlužníkova platební neschopnost ve smyslu § 3 odst. 1 insolvenčního zákona, přičemž k podmínce, aby dlužník i v tomto případě měl nejméně dva věřitele s pohledávkami, jež se v budoucnu stanou splatnými, se v takovém případě poji i požadavek, aby se neschopnost v budoucnu plnit pohledávky věřitelů, týkala podstatné části dlužnických peněžitých závazků.“ Není pochyb o tom, že platná definice hrozícího úpadku je velmi vágní. Občas zaznávají i názory, že stávající definice by měla být otočena a využita k definici hrozícího úpadku jako stavu, kdy disponibilní aktiva dlužníka převyšují jeho splatné závazky pouze o deset procent objemu těchto závazků (např. názor insolvenčního správce L. Loudy). Ten však současně připouští, že jakékoli ekonomické definování hrozícího úpadku je nutno podrobit pečlivé odborné diskusi a pokud možno i testování. Za stávající situace tak hrozící úpadek v českém prostředí značí stav v podstatě neodvratného sklouznutí do úpadku, kdy se již pracuje s modelem, kdy finanční stav dlužníka již není v normě a lze předpokládat, že vykazuje značné anomálie oproti normálnímu ekonomickému stavu. V již zmíněném usnesení Nejvyššího soudu zazněl požadavek, aby se neschopnost v budoucnu plnit pohledávky věřitelů týkala „podstatné části“ dlužnických peněžitých závazků. Hrozící úpadek by tak nejen ve světle této judikatury, ale i dle části odborné veřejnosti neměl být posuzován toliko ve vztahu k existujícím splatným dluhům, ale může se jednat i o dluhy budoucí – k tomu srov. též Sprinz, P. a kol. Insolvenční zákon. Praha, C. H. Beck, 2023. Nejvyšší soud je nyní navíc toho názoru, že zákon pro zjištění hrozícího úpadku ukládá zkoumat všechny okolnosti, pro které je možné neschopnost dlužníka splnit podstatnou část svých peněžitých závazků předpokládat. **Takovými okolnostmi mohou být např. výše příjmů dlužníka, hodnota majetku**

dlužníka (a jeho likvidita), schopnost dlužníka nadále získávat příjem, nebo doba, za kterou se jeho dluhy stanou splatnými, a výše těchto dluhů. Nejvyšší soud se také neztotožnil s názorem, že dlužník nemůže být v hrozícím úpadku jen proto, že převážná část jeho závazků nebyla v rozhodném období (tj. v průběhu funkčního období statutárního orgánu dlužníka) splatná – k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 3019/2023.

Novelou č. 64/2017 Sb. byla do insolvenčního zákona v odst. 3 § 3 insolvenčního zákona zavedena tzv. mezera v krytí jako další kritérium pro rozhodnutí o úpadku podnikatele. Prakticky se porovnají disponibilní finanční prostředky a splatné závazky, jde tedy o zjištění platební (ne)schopnosti podnikatele. Insolvenční soud dlužníku uložit povinnost předložit výkaz stavu a výkaz vývoje likvidity, přičemž pokud jde o insolvenčního navrhovatele s vykonatelnou pohledávkou za dlužníkem, pak insolvenční soud tuto povinnost dlužníku uložit musí (§ 128 odst. 3 insolvenčního zákona). K provedení § 3 odst. 3 insolvenčního zákona slouží vyhláška č. 190/2017 Sb., o platební neschopnosti podnikatele.

Výhled vývoje likvidity představuje krátkodobý plán vývoje oběžných aktiv, krátkodobých závazků a peněžních toků dlužníka. Jeho účelem je posouzení schopnosti dlužníka splnit jeho splatné závazky v období, na které se výhled vývoje likvidity sestavuje. Zpracovatelem, který sestavuje výkaz stavu likvidity nebo výhled vývoje likvidity, může být

- a) statutární auditor nebo auditorská společnost, jsou-li oprávněni provádět auditorskou činnost podle zákona upravujícího činnost auditorů,
- b) znalec zapsaný do seznamu znalců vedeného Ministerstvem spravedlnosti podle zákona upravujícího činnost znalců s oprávněním pro obor Ekonomika, odvětví Účetní evidence nebo znalecký ústav zapsaný do seznamu znaleckých ústavů vedeného Ministerstvem spravedlnosti podle zákona upravujícího činnost znalců s oprávněním k výkonu znalecké činnosti pro obor Ekonomika, nebo
- c) osoba, která se zabývá ekonomickým poradenstvím v oblasti insolvenční restrukturalizací, a výkaz stavu likvidity nebo výhled vývoje likvidity zpracovává prostřednictvím osob podle písmena a) nebo b).

DŮLEŽITÉ

Vývoj likvidity by měl tedy osvětlit, zda ekonomické problémy podnikatele jsou toliko dočasněho charakteru nebo zda jde o systémovou platební neschopnost. Přetrvávající mezera krytí je důvodem pro to, aby statutární orgán podnikatele podal insolvenční návrh, jinak odpovídá věřitelům za škodu, která jim mohla vzniknout tím, že insolvenční návrh nebyl včas podán.

Výkaz stavu likvidity se obvykle sestavuje k poslednímu dni kalendářního měsíce předcházejícího měsíci, v němž bylo zahájeno insolvenční řízení dlužníka. Dlužník sestaví za účelem sestavení výkazu stavu likvidity mezitímní účetní závěrku k datu posouzení likvidity nebo k odlišnému datu posouzení likvidity, z níž výkaz stavu likvidity vychází. Ze strany závazků výkazu stavu likvidity lze vyloučit pohledávky věřitelů, vůči kterým má dlužník k započtení způsobilé pohledávky, není-li zde důvod, který by bránil dlužníkovi v provedení započtení, a lze vyloučit také pohledávky věřitelů, které jsou sporné, pokud dlužník existenci takových pohledávek věrohodně popírá, a to zejména u pohledávky, která se dovolává faktury vystavené bez doloženého plnění věřitele či jednání dlužníka.

Výhled vývoje likvidity vychází zejména z mezitímní účetní závěrky pro informace o počátečních stavech, očekávané doby inkasa pohledávek dlužníka existujících k datu posouzení likvidity nebo k odlišnému datu posouzení likvidity, přičemž zpracovatel prověří zejména dobytost pohledávek, které jsou k datu posouzení likvidity nebo k odlišnému datu posouzení likvidity po splatnosti, očekávaných výnosů podložených reálnými zakázkami, očekávané splatnosti pohledávek z těchto zakázek, očekávaných nákladů a plateb závazků odpovídajících těmto nákladům, včetně dob splatnosti jednotlivých závazků; pokud nejsou sjednány doby splatnosti závazků, použije zpracovatel lhůtu splatnosti 15 dnů, nevyplývá-li ze zvyklostí či dokumentace vztahující se k podnikání dlužníka jiná lhůta splatnosti, a možnosti financování z cizích zdrojů a využití alternativních forem financování, zejména factoringu.

Pokud bychom to shrnuli, představuje zmíněná mezera krytí jakési „změkčení“ **definice úpadku**

testem likvidity, jelikož vedle platební neschopnosti přichází s pojmem platební zadrhnutí, což deklaruje dočasnost a přechodnost těchto platebních potíží. Samotná definice mezery krytí pak porovnává splatné závazky a disponibilní prostředky, když splatné závazky nesmějí být o více než deset procent vyšší než disponibilní prostředky. Na mezeru krytí se může primárně odvolávat dlužník v tom případě, kdy byl na něj, resp. na jeho majetek, podán insolvenční návrh. Má tak možnost prokázat, že jeho momentální stav není platební neschopností, nýbrž platebním zadrhnutím. Pokud toto prokáže, měl by získat možnost určitého časového prostoru k tomu, aby se s touto nepříznivou situací vyrovnal vlastními silami nebo aby hledal řešení v rámci diskuse s věřiteli, příp. se pokusil o jednání s investory. To však nic nemění na tom, že pobyt v mezeře krytí je potvrzením platební neschopnosti v ryzě ekonomickém smyslu slova. Mezera krytí definuje úpadek z hlediska jeho právní definice v rámci tohoto zákona, nikoli však platební neschopnost coby ekonomický pojem.

S ohledem na povinnost péče řádného hospodáře u statutárního a podobného orgánu obchodní korporace bylo třeba zavedení pravidel pro disqualifikaci těchto statutárních a obdobných orgánů v případě, že poruší své povinnosti. Sankcí, kterou může být člen statutárního orgánu podnikatele (obchodní korporace) postižen je vyloučení z funkce ve smyslu § 63 a násl. zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Dále může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitele obchodní korporace rozhodnout, že člen nebo bývalý člen jejího statutárního orgánu ručí za splnění jejích povinností, jestliže bylo rozhodnuto, že obchodní korporace je v úpadku a člen nebo bývalý člen statutárního orgánu obchodní korporace věděl nebo měl a mohl vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku a v rozporu s péčí řádného hospodáře neučinil za účelem jeho odvrácení vše potřebné. To neplatí pro člena nebo bývalého člena statutárního orgánu obchodní korporace, kteří byli do funkce prokazatelně ustaveni za účelem odvrácení úpadku nebo jiné nepříznivé hospodářské situace obchodní korporace a svou funkci vykonávali s péčí řádného hospodáře.

§ Z judikatury

- Nesplnění povinnosti předložit seznamy (dle § 104 zákona – pozn. autora), byla-li uložena soudem, zakládá vratitelnou právní domněnku, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky [§ 3 odst. 2 písm. d) zákona]. Při neúplnosti seznamů je pak nutné rozlišit, zda jde o neúplnost formální (zda obsahuje seznam zákonem požadované náležitosti) či neúplnost materiální (zda obsahuje seznam nesprávné údaje). V případě formální neúplnosti je povinností insolvenčního soudu dlužníka vyzvat k opravě (srov. § 128 odst. 2, § 320 odst. 2, § 393 odst. 2 zákona) s poučením, že neodstranění vad povede k odmítnutí podaného návrhu, v případě věřitelského insolvenčního návrhu pak může zakládat domněnku platební neschopnosti. Zjištěná materiální neúplnost (nesprávnost) seznamů může vedle domněnky platební neschopnosti vést i k dalším nepříznivým následkům pro dlužníka, zejména pokud jde o reorganizaci nebo oddlužení.

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2022, sen. zn. 29 NSČR 44/2020

- Hrozící úpadek se neposuzuje toliko ve vztahu k existujícím splatným dluhům, ale může se jednat i o dluhy budoucí. Žádnou z výkladových metod naopak nelze dospět k názoru, že by pro posouzení hrozícího úpadku bylo rozhodné pouze to, zda jsou závazky dlužníka splatné či nikoli. Naopak zákon pro zjištění hrozícího úpadku ukládá zkoumat všechny okolnosti, pro které je možné neschopnost dlužníka splnit podstatnou část svých peněžitých závazků předpokládat. Takovými okolnostmi mohou být například výše příjmů dlužníka, hodnota majetku dlužníka (a jeho likvidita), schopnost dlužníka nadále získávat příjem, nebo doba, za kterou se jeho dluhy stanou splatnými, a výše těchto dluhů. Uzavřel-li odvolací soud, že společnost v hrozícím úpadku nebyla jen proto, že převážná část jejích závazků nebyla splatná, je jeho právní posouzení otázky hrozícího úpadku neúplné, a tudíž nesprávné.

Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2024, sp. zn. 27 Čdo 3019/2023

§ 4

Způsob řešení úpadku

(1) Způsobem řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka v insolvenčním řízení (dále jen „způsob řešení úpadku“) se rozumí

- a) konkurs,
- b) reorganizace,

- c) oddlužení a
 - d) zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů.
- (2) Rozhodnutím insolvenčního soudu o způsobu řešení úpadku se rozumí,
- a) jde-li o konkurs nebo o některý ze zvláštních způsobů řešení úpadku, rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka (dále jen „rozhodnutí o prohlášení konkursu“),
 - b) jde-li o reorganizaci, rozhodnutí o povolení reorganizace a
 - c) jde-li o oddlužení, rozhodnutí o povolení oddlužení.

k omentář k § 4

Toto ustanovení zákona vychází z teze, že insolvenční řízení lze v zásadě rozdělit do dvou základních fází. Účelem první fáze je rozhodnout o tom, zda je dlužník v úpadku nebo v hrozícím úpadku. Účelem druhé fáze, která bude následovat pouze v případě, že bylo soudem vydáno rozhodnutí o úpadku anebo o hrozícím úpadku, pak je nalézt a přijmout odpovídající způsob řešení úpadku dlužníka. Insolvenční zákon v § 4 stanoví způsoby řešení úpadku, přičemž v praxi převažují s ohledem na úpadky fyzických osob (nepodnikatelů) návrhy na řešení úpadku oddlužením plněním splátkového kalendáře, které s účinností od 1. 6. 2019 (novela insolvenčního zákona provedená zákonem č. 31/2019 Sb.) doznají podoby oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty; druhou formou oddlužení zůstává zpeněžení majetkové podstaty.

§ 5

Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

- c) nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;
- d) věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

k omentář k § 5

*Toto ustanovení zákona vychází ze zvláštní povahy insolvenčního řízení, která vyžaduje uznání zvláštních procesních principů ovládajících pouze toto zvláštní (insolvenční) řízení. Na tyto aspekty proto pamatuje i toto ustanovení zákona. V podstatě by se dalo shrnout, že § 5 insolvenčního zákona představuje zásady insolvenčního řízení jako zásadu co nejrychlejšího, nejehospodárnější a nejvyššího uspokojení věřitelů, rovnost věřitelů, ochrana práv věřitelů nabytých v dobré víře, uspokojení pohledávek věřitelů v rámci insolvenčního řízení. Pokud jde o zásadu **spravedlivého, rychlého, hospodárního a efektivního vedení řízení, pak v praxi tato zásada znamená, že všechny procesní subjekty musí v insolvenčním řízení usilovat o to, aby žádný z jeho účastníků (jak dlužník, tak i jeho věřitelé) nebyl nespravedlivě poškozen nebo nebyl nedovoleně zvýhodněn a aby bylo řízení směřováno k rychlému, popř. hospodárnému výsledku, kterým je co nejvyšší uspokojení věřitelů, kteří se tohoto řízení účastní. Jde-li o zásadu specifické rovnosti věřitelů, znamená to, že věřitelé si mají být rovni, pouze pokud jim insolvenční zákon toto rovné – a zásadně stejné nebo obdobné postavení přiznává. Věřitelé si jsou tedy rovni mezi sebou v rámci kategorie věřitelů či pohledávek, které jsou v insolvenčním řízení uplatňovány. Platí zde proto zásada **pari passu**, tj. **rovného zacházení s věřiteli**. V insolvenčním řízení se dále uplatní zásada **ochrany práv nabytých v dobré víře, tj. za situace, kdy věřitel dlužníka, který je v úpadku, nabyt svého práva před zahájením insolvenčního řízení v dobré víře**. Takové právo věřitele je poté možno v insolvenčním řízení **omezit výlučně v souladu s insolvenčním zákonem, a to ještě pouze na základě rozhodnutí insolvenčního soudu, popř. zcela výjimečně*****

postupem insolvenčního správce. Nelze pomíout ani zásadu **zákonného omezení smluvní volnosti věřitelů, tj. v rámci insolvenčního řízení mohou být věřitelům uložena omezení spočívající v povinnosti zdržet se všech jednání, která směřují k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení výlučně tehdy, pakliže to dovolí zákon.**

V souladu se zásadami insolvenčního řízení uvedenými v § 5 písm. b) a c) insolvenčního zákona se insolvenčním zákonem prosazovaný prvek nerovnováhy mezi skupinou zajištěných věřitelů na straně jedné a skupinou nezajištěných věřitelů na straně druhé projevuje tím, že zajištění věřitelé mají z titulu zajištění, které získali v době víře před zahájením insolvenčního řízení, výhodnější postavení při uspokojení svých pohledávek ze zajištění a zajištění jim dovoluje prosazovat v insolvenčním řízení svůj vliv také co do správy a zpeněžení předmětu zajištění. Rovnovážné zastoupení obou skupin věřitelů ve věřitelském výboru garantuje úprava obsažená v § 57 insolvenčního zákona (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sen. zn. 29 ICdo 9/2013, sp. zn. KSRB 37 INS 398/2010).

Nad rámec již v zákoně uvedených zásad je možno ještě zmínit další, které prostupují celým insolvenčním řízením a jejich význam není možno jakkoli bagatelizovat. Tyto zásady spočívají v tom, že žádný ze subjektů insolvenčního řízení není oprávněn užívat svých práv způsobem, který by na úkor ostatních znemožňoval či oddaloval rychlé a úspěšné ukončení insolvenčního řízení, dále platí, že všichni účastníci insolvenčního řízení mají rovný přístup k informacím o úkonech insolvenčního soudu, příp. věřitelského orgánu a v souvislosti s tím je nutno jim poskytnout potřebnou součinnost k získávání těchto informací. Vedle již zmíněného se uplatní taktéž zásady civilního procesu, zásady týkající se soudnictví, princip zákoného soudce, zásada dispoziční, zásada vyhledávací, která je doplněna povinností insolvenčního soudu v zákonem stanovených případech rozhodnout až po slyšení určitých subjektů (dlužníka, insolvenčního správce, věřitelského výboru). Nelze opomenout zásadu přimosti, zásadu písemnosti i ústnosti, ale rovněž i zásadu veřejnosti, kterou je nutno vztáhnout k řízení jako celku.

Z výše uvedených důvodů lze proto tyto zásady považovat za základní instituty, které procházejí celým úpadečným právem a jakákoli řešení přijatá v průběhu řešení úpadku dlužníka by proto s nimi neměla být v rozporu. Tyto hlavní zásady insolvenčního řízení jsou následně dále rozváděny v jiných ustanoveních insolvenčního zákona.

§ Z judikatury

- Zásady insolvenčního řízení slouží jako výkladová pravidla tam, kde insolvenční zákon umožňuje výběr z většího množství variant řešení. Insolvenční zákon sleduje řešením úpadku a hrozícího úpadku dlužníka uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickým úpadekem s cílem dosáhnout co nejvyššího a zásadně poměrného uspokojení dlužnických věřitelů. Citované ustanovení zakotvuje zásadu rychlosti a povinnost insolvenčního řízení vést tak, aby žádný z účastníků (tj. ani dlužník) nebyl nespravedlivě poškozen či nedovoleně zvýhodněn.
- Z rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2024, sp. zn. 8 Af 1/2023**

§ 6

Výjimky z působnosti zákona

(1) Tohoto zákona nelze použít, jde-li o

- a) stát,
- b) územní samosprávný celek²⁾,
- c) Českou národní banku,
- d) Všeobecnou zdravotní pojišťovnu České republiky,
- e) Garanční systém finančního trhu a jím spravované fondy
- f) Garanční fond obchodníků s cennými papíry,
- g) veřejnou vysokou školu, nebo
- h) právnickou osobu, jestliže stát nebo vyšší územní samosprávný celek²⁾ před zahájením insolvenčního řízení převzal všechny její dluhy nebo se za ně zaručil.

(2) Tohoto zákona nelze dále použít, jde-li o

- a) finanční instituci, po dobu, po kterou je nositelem licence nebo povolení podle zvláštních právních předpisů, upravujících její činnost; toto se nevztahuje na obchodníka s cennými papíry,
- b) zdravotní pojišťovnu zřízenou podle zvlášť-

ního právního předpisu³⁾, po dobu, po kterou je nositelem povolení k provádění veřejného zdravotního pojištění,

- c) politickou stranu nebo politické hnutí v době vyhlášených voleb podle zvláštního právního předpisu.

k omentář k § 6

Koncepce vychází z toho, že zákon má obecnou působnost, tj. vztahuje se na všechny dlužníky, nikoli však absolutně. Dochází tak k případům vyňatí z osobní působnosti zákona, jak vyplývá z dikce tohoto ustanovení, ale počítá se i s vyloučením účinků zákona, jak lze vysledovat z § 365.

§ 7

Použití občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních

Nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení, použijí se pro insolvenční řízení a pro incidenční spory přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu⁴⁾ týkající se sporného řízení, a není-li to možné, ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních; ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce se však použijí přiměřeně jen tehdy, jestliže na ně tento zákon odkazuje.

§ 7a

Věcná příslušnost

Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně

- v insolvenčním řízení,
- v incidenčních sporech,
- ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy, která vznikla porušením povinnosti podat insolvenční návrh,
- ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy, která vznikla zahájením insolvenčního řízení a opatřeními přijatými v jeho průběhu,
- ve věcech vyplývajících z právních vztahů mezi dlužníkem a insolvenčním správcem týkajících se majetku patřícího do dlužnickovy majetkové podstaty.

§ 7b

Místní příslušnost

(1) Pro insolvenční řízení je příslušný soud, v jehož obvodu je obecný soud dlužníka. Pro insolvenční řízení proti dlužníku, který je zapsán v obchodním rejstříku, je příslušný soud, v jehož obvodu byl obecný soud dlužníka ke dni, který předchází o 6 měsíců okamžik zahájení insolvenčního řízení; není-li takový soud, je příslušný soud podle věty první.

(2) Jde-li o insolvenční řízení, v němž se má řešit úpadek nebo hrozící úpadek osoby tvořící s dlužníkem koncern, je vedle soudu uvedeného v odstavci 1 k řízení příslušný také insolvenční soud, u něhož probíhá insolvenční řízení řešící úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který s touto osobou tvoří koncern.

(3) Jde-li o insolvenční řízení, v němž se má řešit úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který je zahraniční osobou, a nebrání-li tomu přímo použitelný předpis práva Evropské unie⁵⁹⁾, lze insolvenční řízení zahájit i u insolvenčního soudu, v jehož obvodu je v České republice umístěn podnik nebo organizační složka podniku takového dlužníka.

(4) Insolvenční soud je příslušný ve věcech uvedených v § 7a písm. b) až e).

(5) Insolvenční soud, u něhož insolvenční řízení probíhá, učiní i před rozhodnutím o místní příslušnosti opatření, která nesnesou odkladu, a rozhodne o jmenování prozatímního věřitelského výboru, o jmenování předběžného správce, o tom, že se insolvenční návrh ani jiné dokumenty v insolvenčním rejstříku nezveřejňují, o odmítnutí insolvenčního návrhu nebo o odmítnutí insolvenčního návrhu pro zjevnou bezdůvodnost.

k omentář k § 7–7b

Vychází se z toho, že insolvenční zákon obsahuje komplexní úpravu týkající se úpadku dlužníka a jeho procesní řešení. Koncepce je postavena na tezi, že pokud by insolvenční zákon řešení pro konkrétní procesní situace neobsahoval, je třeba použít zásad, na nichž spočívá insolvenční řízení (tj. jak zásad výslovně stanovených v § 5 zákona, tak i zásad dalších). Pokud by ani toto nepostačo-

valo k efektivnímu řešení, je nutno použít přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Z toho plyne, že insolvenční zákon je *lex specialis* vůči obecné procesní úpravě, která je představována zmíněným občanským soudním řádem.

Vzhledem k tomu, že existuje zvláštní úprava zvláštních řízení soudních o nesporném řízení, insolvenční zákon tuto subsidiaritu občanského soudního řádu omezil na ustanovení o sporném řízení. Nicméně – pakliže by ani její použití nebylo možné, bude třeba použít ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních.

V případě zmíněné subsidiarity občanského soudního řádu je třeba připomenout, že tato je insolvenčním zákonem omezena v případě ustanovení o výkonu rozhodnutí či exekuci, přičemž tato ustanovení lze subsidiárně použít pouze tehdy, je-li na ně v samotném insolvenčním zákoně takto odkazováno [např. v rámci § 286 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona]. Je proto nesporné, že insolvenční řízení je specifickým druhem civilního řízení, kde se obecná pravidla soudního řízení použijí jen přiměřeně a podpůrně, nestanoví-li insolvenční zákon jinak, a není-li takový postup v rozporu se zásadami insolvenčního řízení.

Ust. § 7a insolvenčního zákona řeší věcnou příslušnost insolvenčního soudu, ust. § 7b insolvenčního zákona řeší místní příslušnost insolvenčního soudu.

K určení místní příslušnosti obecně platí, že soud smí přihlídnout pouze ke skutečností, které mu jsou známy v okamžiku zahájení řízení a které plynou z obsahu žaloby (návrhu) a jejích příloh. Nevýjdou-li v řízení v době, kdy je soud oprávněn otázku místní příslušnosti zkoumat, najevo skutečnosti, které by zpochybnilly údaj o bydlišti osoby, která podala návrh na zahájení řízení (respektive o místu, kde se taková osoba zdržuje), není soud povinen sám vyšetřovat (ujišťovat se), zda jej takový navrhovatel o svém bydlišti informuje pravdivě (k tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sen. zn. 29 Cdo 5761/2016, a ze dne 30. 3. 2017, sen. zn. 29 NSCR 94/2015, sp. zn. KSHK 35 INS 33039/2014).

K otázce vhodnosti pro přikázání věci jinému soudu téhož stupně ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 občanského soudního řádu, který se přiměřeně použije i na insolvenční řízení (§ 7 insolvenčního zá-

kona) viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2017, sen. zn. 29 NSCR 138/2017, sp. zn. KSBK 39 INS 11090/2017, který dovodil, že „že skutečnost, že dlužník až po zahájení insolvenčního řízení přemístil své sídlo do obvodu jiného insolvenčního soudu a odtamtud nyní řídí své podnikatelské aktivity, sama o sobě důvodem k přikázání věci jinému insolvenčnímu soudu není.“

Obecně důvody vhodnosti pro přikázání věci jinému soudu téhož stupně mohou být okolnosti, které umožní hospodárnější, rychlejší a zejména po skutkové stránce spolehlivější a důkladnější projednání věci jiným než místně příslušným soudem, avšak k delegaci jinému soudu je třeba přistupovat restriktivně s ohledem na to, že jde o výjimku ze zásady, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci a že příslušnost soudu a soudce stanoví zákon. Samo o sobě pak jako důvod pro delegaci vhodnou nestačí ani to, že cesta účastníka řízení k věcně a místně příslušnému soudu trvá delší dobu nebo je spojena s organizačními a finančními problémy a jinými problémy, které jsou běžné.

§ 7c

Účast státního zastupitelství

Státní zastupitelství může vstoupit do zahájeného insolvenčního řízení, včetně incidenčních sporů, a moratoria.

§ 8

Ustanovení části první a čtvrté tohoto zákona se použijí, jen nestanoví-li tento zákon v části druhé ohledně některého ze způsobů řešení úpadku jinak.

komentář k § 7c–8

V tomto ustanovení je řešena problematika spojená se vstupem státního zastupitelství do insolvenčního řízení. Státní zastupitelství může vstoupit do insolvenčního řízení, nemůže jej však zahájit. V případě vstupu do insolvenčního řízení patří k oprávnění státního zastupitelství např. možnost účastnit se schůze věřitelů (§ 47 odst. 2 insolvenčního zákona), možnost podat opravný prostředek proti rozhodnutí insolvenčního soudu (§ 69 insolvenčního zákona) apod.

HLAVA II PROCESNÍ SUBJEKTY

Díl 1 Procesní subjekty

§ 9

Procesními subjekty podle tohoto zákona jsou

- a) insolvenční soud,
- b) dlužník,
- c) věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku,
- d) insolvenční správce, popřípadě další správce,
- e) státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu,
- a
- f) likvidátor dlužníka.

§ 10 Insolvenční soud

Insolvenční soud v insolvenčním řízení

- a) vydává rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá,
- b) průběžně vykonává dohled nad postupem a činností ostatních procesních subjektů a rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících (dále jen „dohledací činnost“).

§ 11

(1) Při výkonu dohlédací činnosti insolvenční soud rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení, činí opatření potřebná k zajištění jeho účelu a ukládá povinnosti, týkající se činnosti jednotlivých subjektů řízení.

(2) Insolvenční soud je oprávněn vyžadovat od insolvenčního správce zprávy a vysvětlení o jeho postupu, nahlížet do jeho účtů a konat potřebná šetření. Je oprávněn dávat insolvenčnímu správci pokyny a uložit mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru.

§ 12

(1) V insolvenčním řízení a v incidenčních sporech jedná a rozhoduje v prvním stupni jediný soudce (samosoudce).

(2) Zákon upravující vyšší soudní úředníky a vyšší úředníky státního zastupitelství stano-

ví, kdy je v insolvenčním řízení oprávněn jednat a rozhodovat vyšší soudní úředník.

§ 13

Asistent soudce insolvenčního soudu

Asistent soudce insolvenčního soudu činí jednotlivé úkony insolvenčního řízení z pověření soudce insolvenčního soudu.

k omentář k § 9–13

V těchto ustanoveních zákona je podán taxativní výčet procesních subjektů. Je tomu tak proto, že insolvenční řízení má autonomní úpravu subjektů řízení a z toho důvodu musí obsahovat též autonomní definici účastníků řízení. Zvláštní postavení zastává insolvenční správce viz např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 2017, č. j. 4 VSPH 948/2017-B-49, sp. zn. KSPA 59 INS 6557/2014, v němž uvedl, že „insolvenční soud má v insolvenčním řízení vůči insolvenčnímu správci zvláštní (nadřazené) postavení, neboť je to výlučně insolvenční soud, který v insolvenčním řízení a) vydává rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá, b) průběžně vykonává dohled nad postupem a činností ostatních procesních subjektů a rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících (§ 10 IZ), který při výkonu dohlédací činnosti rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení, činí opatření potřebná k zajištění jeho účelu a ukládá povinnosti, týkající se činnosti jednotlivých subjektů řízení (§ 11 odst. 1 IZ), který je oprávněn vyžadovat od insolvenčního správce zprávy a vysvětlení o jeho postupu, nahlízet do jeho účtů a konat potřebná šetření, který je oprávněn dávat insolvenčnímu správci pokyny a uložit mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru (§ 11 odst. 2 IZ), a který mj. též insolvenčního správce ustanovuje (§ 25 a násl. IZ) a odvolává (§ 31 IZ) nebo zprošťuje jeho funkce (§ 32 IZ).

Dohlédací činnost soudu se netýká jen procedurální části insolvenčního řízení, nýbrž se zaměřuje též k dohledu nad tím, zda některý z (dalších) procesních subjektů nepřekračuje meze svých oprávnění, anebo zda jinak nedochází k porušení zákona – k tomu srov. usnesení Nej-

vyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 134/2022. Dohledací činnost insolvenčního soudu je přitom v § 10 písm. b) insolvenčního zákona výslovně definována (oproti dikci § 12 ZKV) jako dohled nad postupem a činností „ostatních procesních subjektů“, tj. těch subjektů, které vypočítává jako procesní subjekty dle insolvenčního zákona ustanovení § 9 téhož zákona, s výjimkou soudu samotného. Fakticky se tak jedná nejen o dohled nad činností insolvenčního správce, popř. dalšího správce, nýbrž i o dohled nad činností dlužníka, státního zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu a nad činností věřitelů, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku. V mezích tohoto dohledu insolvenční soud též „rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 117/2022. „Rozhodnutí“, „opatření“ a „pokyny“, které insolvenční soud vydává, činí nebo udílí „při výkonu dohlédací činnosti“ mohou být jako taková zatížena chybami (nesprávnostmi) stejně jako rozhodnutí, jejichž vydání zákon v průběhu insolvenčního řízení „ukládá“ nebo „předpokládá“. Taková rozhodnutí však neztrácí svou povahu jen proto, že jsou nesprávná, neb jejich povahu nelze poměřovat tím, zda byla vydána „správně“, nýbrž tím, že (nebo jak výrazně) omezila konkrétní procesní subjekt nebo subjekty – k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 134/2022.

Jinou věcí je, že insolvenční správce vystupuje pravidelně jako účastník řízení v celé řadě incidenčních sporů (§ 159 a násl. IZ); v těchto případech pak má stejně jako kterýkoliv jiný účastník řízení též právo podat námitku podjatosti soudce rozhodujícího takovou konkrétní věc.“ Ostatně již v usnesení sen. zn. 29 NSČR 32/2010 Nejvyšší soud dospěl k závěru, že **insolvenční správce je zvláštním procesním subjektem, který se pokládá za účastníka insolvenčního řízení tam, kde je rozhodováno o jeho právech a povinnostech. Legitimace k podávání příslušných návrhů a opravných prostředků proti rozhodnutím insolvenčního soudu mu jinak přísluší jen v rozsahu, ve kterém mu ji insolvenční zákon (ať již výslovně, nebo ve vazbě na povahu věci) přiznává.**

Insolvenční správce je správcem cizího majetku (dlužníkovu majetku nebo majetku třetích osob, na který se po dobu trvání účinků insolvenčního řízení pohlíží jako na dlužníkovu majetek). Pokud na insolvenčního správce přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, koná insolvenční správce svým jménem na účet dlužníka (§ 40 odst. 1 insolvenčního zákona), což se týká rovněž incidenční sporů. Nároky, k jejichž splnění bude v těchto sporech zavázán „jako insolvenční správce dlužníka“, nemohou být uspokojovány z osobního majetku insolvenčního správce. Odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu, kterou dlužníku, věřitelům nebo třetím osobám způsobil porušením povinností uložených zákonem nebo rozhodnutím soudu, nebo tím, že nepostupoval s odbornou péčí, je pak osobní majetkovou odpovědností insolvenčního správce, a plnění, k jehož úhradě je případně zavázán ve sporu o takovou náhradu škody nebo jiné újmy, je následně uspokojováno z osobního majetku insolvenčního správce. K tomu viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2772/2016.

Insolvenční soud v průběhu insolvenčního řízení vydává rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá nebo rozhoduje v režimu tzv. dohlédací činnosti, přičemž proti rozhodnutím učiněným v rámci dohlédací činnosti zásadně není odvolání přípustné (viz § 91 insolvenčního zákona). Vrchní soud v Praze např. v usnesení ze dne 10. 3. 2017, č. j. 4 VSPH 411/2017-B-78, sp. zn. KSPA 59 INS 14482/2015, ohledně výkonu dohlédací činnosti konstatoval, že **rozhodnutí insolvenčního soudu, jímž je insolvenčnímu správci povolena výjimka ze zákazu zpeněžit majetkovou podstatu před právní mocí rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve před první schůzí věřitelů, pokud nejde o věci bezprostředně ohrožené zákazem nebo znehodnocením** podle § 283 odst. 2 IZ, má povahu rozhodnutí vydaného při výkonu dohlédací činnosti. Podobně viz závěry starší judikatury např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 199/2003, 52 K 92/97 k úpravě v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, které se však vzhledem ke shodě řešené problematiky uplatní i pro výklad insolvenčního zákona, podle něhož usnesení, jímž konkursní soud uděluje správci konkursní podstaty souhlas s prodejem majetku

konkursní podstaty mimo dražbu (§ 27 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů), je rozhodnutím vydaným v rámci dohlédací činnosti konkursního soudu, proti němuž není odvolání přípustné. K těmto závěrům se Vrchní soud v Praze přihlásil např. v usnesení ze dne 27. 9. 2017, č. j. 2 VSPH 1566/2017-B-52, sp. zn. KSLB 76 INS 1119/2015, ve vztahu k souhlasu insolvenčního soudu k prodeji mimo dražbu insolvenčnímu správci v rámci schváleného oddlužení plněním splátkového kalendáře. Od nabytí účinnosti insolvenčního zákona se Nejvyšší soud v řadě svých rozhodnutí vyslovil k tomu, jaká rozhodnutí insolvenčního soudu považuje za rozhodnutí vydaná při výkonu dohlédací činnosti soudu podle § 10 písm. b) zákona ve spojení s ust. § 11 zákona. Jde například o usnesení, jímž insolvenční soud potvrzuje volbu členů věřitelského výboru a jejich náhradníků v usnesení sen. zn. 29 NSČR 9/2018, usnesení, jímž insolvenční soud rozhoduje o tom, zda insolvenčnímu správci povolí zálohu na odměnu a hotové výdaje v usnesení sen. zn. 29 NSČR 130/2019, nebo o usnesení, kterým uděluje insolvenčnímu správci závazný pokyn, aby určitý majetek nebo jeho část vyloučil ze soupisu majetkové podstaty dlužníka v usnesení sen. zn. 29 NSČR 50/2019.

V této souvislosti pak Nejvyšší soud na dané téma (v obecné rovině) ve své rozhodovací praxi dále vysvětlil, že **nejde-li o rozhodnutí, jejichž vydání zákon v průběhu insolvenčního řízení „ukládá“ nebo (lhostejno zda mlčky nebo výslovně) „předpokládá“ (§ 10 písm. a) zákona), včetně těch, u kterých onen „předpoklad“ plyne (za použití § 7 zákona) z ustanovení OSŘ týkajících se sporného řízení (a není-li to možné, z ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních), pak ve zbývajícím rozsahu nemůže jít o jiná (další) „rozhodnutí“ nebo „opatření“, než jsou ta, jejichž prostřednictvím insolvenční soud vykonává dohlédací činnost (§ 10 písm. b) zákona) tím, že rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení, činí opatření potřebná k zajištění jeho účelu a ukládá povinnosti, týkající se činnosti jednotlivých subjektů řízení (§ 11 odst. 1 zákona), včetně toho, že je oprávněn dávat insolvenčnímu správci pokyny a uložit mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru (§ 11**

odst. 2 zákona) – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 117/2022.

Dohlédací činnost soudu se ovšem netýká jen procedurální části insolvenčního řízení, nýbrž se zabývá také na dohled nad tím, zda některý z dalších procesních subjektů nepřekračuje meze svých oprávnění, anebo zda jinak nedochází k porušení zákona – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 134/2022. Dohlédací činnost insolvenčního soudu je přitom v § 10 písm. b) zákona výslovně definována (oproti dikci v § 12 ZKV) **jako dohled nad postupem a činností „ostatních procesních subjektů“, tj. těch subjektů, které vypočítává jako procesní subjekty dle zákona § 9 zákona, vyjma insolvenčního soudu samotného.** V mezích tohoto dohledu insolvenční soud také „rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících – k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 117/2022.

Insolvenční soud při výkonu dohlédací činnosti není oprávněn uložit insolvenčnímu správci, jaký postoj má zaujmout k přihlášeným pohledávkám. Jestliže však přes výše uvedené nastane podle práva nežádoucí (logice věci odporující) stav, kdy se v insolvenčním řízení považují za zjištěné obě vzájemně se vylučující (konkurující si) pohledávky věřitelů (např. proto, že insolvenční správce nesprávně nepopřel žádnou z nich), pak lze po insolvenčním soudu právem žádat [v souladu se základní zásadou insolvenčního řízení formulovanou v § 5 písm. a) zákona], aby činil vše potřebné k tomu, aby svými postupy, opatřeními a rozhodnutími tento nezákonný stav (zvyňhodňující některého z konkurujících si věřitelů) neprohluboval (jeho účinky neposiloval) – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 67/2023.

DŮLEŽITÉ

Nestanoví-li insolvenční soud v usnesení, jímž uděluje insolvenčnímu správci souhlas s vydáním výtěžku zpeněžení předmětu zajištění zajištěnému věřiteli lhůtu, ve které má insolvenční správce vydat výtěžek zpeněžení předmětu zajištění, může tak učinit za účelem nápravy případného prodlení insolvenčního správce i samostatným usnesením vydaným kdykoli později. I v takovém případě však půjde o pokyn,

který insolvenční soud uděluje insolvenčnímu správci v rámci své dohlédací činnosti dle § 11 zákona. Má-li povahu rozhodnutí vydaného při výkonu dohlédací činnosti ta část (výroku) usnesení, kterou soud udílí insolvenčnímu správci pokyn, aby výtěžek zpeněžení předmětu zajištění vydal zajištěnému věřiteli v určité lhůtě, pak stejnou povahu musí mít usnesení, jímž insolvenční soud takový pokyn změní nebo zruší.

*To platí i pro usnesení, jímž insolvenční soud udělí insolvenčnímu správci pokyn, aby odsouhlasenou částku „prozatím“ bez jeho dalšího pokynu nevydával. Takový pokyn pak nic nemění na tom, že **pravomocné usnesení, jímž insolvenční soud souhlasil s vydáním výtěžku zpeněžení z předmětu zajištění, založilo právo zajištěného věřitele, aby mu onen výtěžek zpeněžení předmětu zajištění byl vyplacen nejpozději před rozvrhem** – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 134/2022.*

K rozhodovací činnosti insolvenčního soudu ohledně výhrady insolvenčního správce proti pokynu zajištěného věřitele stran zpeněžení předmětu zajištění viz např. též usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 3. 2019, č. j. 1 VSPH 369/2019-B-30, sp. zn. KSUL 69 INS 2271/2018, kdy s odkazem na § 293 insolvenčního zákona postupuje insolvenční soud rovněž v režimu dohlédací činnosti.

Ve vztahu k soudcům se lze i v insolvenčních řízeních setkat s námitkami podjatosti. Rozhodnutí o vyloučení soudce podle ustanovení § 14 občanského soudního řádu představuje výjimku z ústavní zásady, podle níž nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Základní právní úpravu námítky podjatosti obsahuje § 14 a následující zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Podle ustálené soudní praxe např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2012, sen. zn. 29 NSR 26/2012, R 85/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, poměr soudce k určité věci může vyplynout z přímého právního zájmu soudce na projednávání věci, je-li soudce sám účastníkem řízení, jako žalobce nebo žalovaný, nebo pokud by byl přímo dotčen na svých právech např. v postavení vedlejšího účastníka řízení. Poměrem k věci může být i situace, pokud by soudce získal znalosti o věci jiným způsobem nežli dokazováním,

byl-li například svědkem ve věci a vnímal tak skutečnosti, které byly předmětem dokazování, v důsledku čehož byl náhled soudce na věc deformován jeho vlastními poznatky získanými mimoprocením způsobem. Poměr soudce k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům může být získán příbuzenským či obdobným vztahem, jemuž může být na roveň vztah (ne)přátelský. Musí jí o objektivní skutečnosti, nikoli jen o difamující tvrzení či pouhé domněnky. Pouhé pracovní (kolegiální) vztahy nezakládají důvod k pochybnostem o nepodjatosti soudce (viz např. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2011, sp. zn. 4 Nd 201/2011).

Důvodem k pochybnosti o nepodjatosti soudce nemůže být jeho postup v řízení a jeho rozhodování v jiných věcech, neboť pouze tak se projevuje výkon samotného soudnictví, což však neznamená, že by účastníci řízení byli vystaveni libovůli soudce, neboť jeho procesní postup a rozhodování musí mít základ v zákonné úpravě, jež je pro něj závazná, a podléhájí přezkumu jiným soudcem za zákonem stanovených podmínek v rámci řádných a mimořádných opravných prostředků.

§ Z judikatury

- Je-li součástí výrokové části usnesení, jímž insolvenční soud uděluje insolvenčnímu správci souhlas s vydáním výtěžku předmětu zajištění zajištěnému věřiteli, také stanovení lhůty, ve které má insolvenční správce vydat zajištěnému věřiteli výtěžek zpeněžení zajištění, má příslušná část výroku povahu pokynu uděleného insolvenčním soudem insolvenčnímu správci při výkonu dohlédací činnosti.

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2023, sen. zn. 29 NSČR 134/2022

- Dohlédací činnost insolvenčního soudu je ve smyslu ustanovení § 10 písm. b) insolvenčního zákona též dohledem nad činností věřitelů, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku (§ 9 písm. c) insolvenčního zákona).

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2023, sen. zn. 29 ICdo 117/2022

- „Rozhodnutí“, „opatření“ nebo „pokyn“ insolvenčního soudu vydané při výkonu dohlédací činnosti neztrácí svou povahu jen proto, že je nesprávné – jeho povahu nelze poměřovat tím, zda bylo vydáno „správně“, ani tím, že (nebo jak výrazně) případně omezilo konkrétní procesní subjekt nebo subjekty (jde o jeden z účinků, který tako-

vé usnesení podle ustanovení § 11 insolvenčního zákona může mít) (srov. opět usnesení sen. zn. 29 NSČR 134/2022 a sen. zn. 29 IČdo 117/2022). V návaznosti na výše uvedené pak Nejvyšší soud uzavírá, že nemá žádné pochybnosti o tom, že usnesení, jímž insolvenční soud uděluje pokyn insolvenčnímu správce k vyplacení finančních prostředků sražených ze mzdy dlužnice v exekuci v období od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice do schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, je rozhodnutím vydaným při dohlédací činnosti soudu (podle § 10 písm. b) insolvenčního zákona ve spojení s ustanovením § 11 insolvenčního zákona), proti němuž není odvolání přípustné, jelikož insolvenční zákon nestanoví jinak (§ 91 insolvenčního zákona). Tímto rozhodnutím totiž insolvenční soud pouze plní svou povinnost vykonávat dohled nad činností insolvenčního správce, které uděluje pokyn k postupu nezbytnému pro další průběh insolvenčního řízení (tedy aby dlužníci vyplatili finanční prostředky, k nimž má podle ustanovení § 409 insolvenčního zákona – poté, co usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře nabylo právní moci – dispoziční oprávnění dlužnice).

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2023, sen. zn. 29 NSČR 71/2021

Díl 2 Účastníci řízení

§ 14

(1) Účastníky insolvenčního řízení jsou dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku.

(2) Vedlejší účastenství není v insolvenčním řízení přípustné; ustanovení § 16 odst. 2 tím není dotčeno.

§ 15

Nejde-li o přihlášené věřitele, jsou jiné osoby uplatňující své právo v insolvenčním řízení účastníky tohoto řízení jen po dobu, po kterou insolvenční soud o tomto právu jedná a rozhoduje.

§ 16

(1) Účastníky řízení v incidenčních sporech jsou žalobce a žalovaní, není-li dále stanoveno jinak.

(2) Vedlejší účastenství v incidenčních sporech je přípustné.

§ 17

Vstup do řízení⁷⁾ a záměna účastníka řízení⁸⁾ nejsou v insolvenčním řízení přípustné.

§ 18

(1) Nastane-li v průběhu insolvenčního řízení skutečnost, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod přihlášené pohledávky z původního věřitele na nabyvatele pohledávky, aniž původní věřitel ztrácí způsobilost být účastníkem řízení, insolvenční soud rozhodne, že místo tohoto věřitele vstupuje do insolvenčního řízení nabyvatel jeho pohledávky. Učiní tak na základě návrhu věřitele, který lze podat pouze na formuláři, jehož náležitosti stanoví prováděcí právní předpis, a po písemném souhlasu nabyvatele jeho pohledávky. Převod nebo přechod pohledávky, který nevyplyvá přímo z právního předpisu, je nutné doložit veřejnou listinou⁹⁾ nebo listinou, na které je úředně ověřena pravost podpisů osob, které ji podepsaly.

(2) O návrhu podle odstavce 1 rozhodne insolvenční soud do 3 pracovních dnů ode dne, kdy mu takový návrh došel; ustanovení § 43 občanského soudního řádu se nepoužije. K návrhu, který nebude podán na formuláři podle odstavce 1, se nepřihlíží. Nerozhodne-li insolvenční soud ve lhůtě podle věty první, není již povinen o návrhu podle odstavce 1 rozhodnout a má se za to, že insolvenční soud vydal rozhodnutí, jímž návrhu vyhověl; toto rozhodnutí není soud povinen vyhotovit.

(3) Rozhodnutí podle odstavce 1 vydá insolvenční soud také tehdy, učiní-li věřitel a nabyvatel jeho pohledávky do protokolu u tohoto soudu společné prohlášení o tom, že nastala skutečnost uvedená v odstavci 1; odstavec 2 platí obdobně.

(4) Rozhodnutí podle odstavců 1 a 3 se nedoručuje zvlášť dlužníku. Odvolání proti němu není přípustné, insolvenční soud však tímto rozhodnutím není vázán.

§ 19

(1) Nabyvatel pohledávky se stává účastníkem insolvenčního řízení, jakmile insolvenční soud podle § 18 rozhodne o jeho vstupu do in-

solvenčního řízení, a platí pro něj stav insolvenčního řízení v době, kdy se stal jeho účastníkem. Nabyvatel takto vstupuje na místo původního věřitele i do incidenčních sporů, které se týkají jím nabyté pohledávky.

(2) Ustanovení § 177 odst. 2 až 6 se použije obdobně. Požadované doklady předloží nabyvatel pohledávky insolvenčnímu správci ve lhůtě 15 dní od vstupu do insolvenčního řízení.

§ 20

(1) Ustanovení části první hlavy třetí občanského soudního řádu, která se týkají jednání za právnickou osobu, stát a územní samosprávních celků a zastoupení účastníků řízení, platí obdobně pro insolvenční řízení a incidenční spory.

(2) Odborová organizace může v insolvenčním řízení a v incidenčních sporech zastupovat dlužníka zaměstnance, jde-li o uplatňování jeho pracovněprávních pohledávek.

k omentář k § 14–20

V souladu s § 14 zákona jsou účastníky insolvenčního řízení dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníkovi. Třeba poznamenat, že **uvedená definice účastníků řízení je ve své podstatě autonomní a definice účastníků řízení dle občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních nejsou pro samotné insolvenční řízení aplikovatelné. Vedlejší účastenství je v insolvenčním řízení nepřipustné.** Přitom platí, že uvedená definice účastníků řízení je relevantní pouze pro vlastní insolvenční řízení, neuplatní se již v případě incidenčních sporů, kde bude účastníkem řízení žalobce a žalovaný a v řízení o incidenčních žalobách, které je řízením sporným a řídí se tedy občanským soudním řádem. Nutno ještě dodat, že označení účastníků řízení – **věřitel a dlužník – není totožné s hmotněprávním vymezením, jelikož jako dlužník může v insolvenčním řízení vystupovat fyzická nebo právnická osoba, u níž došlo k naplnění pojmu úpadek, jenž tvoří základní podmínku pro projednání a rozhodnutí o insolvenčním návrhu dlužníka.**

hodí se připomenout, že věřitel je účastníkem řízení jako fyzická nebo právnická osoba, která má vůči dlužníku splatnou pohledávku, přičemž

věřitelem může být ten, kdo podává věřitelský insolvenční návrh, popř. ten, který svou pohledávku vůči dlužníkovi uplatňuje přihláškou nebo ji nepřihlašuje a uplatňuje způsobem uvedeným v insolvenčním zákoně.

Nejedná-li se o přihlášené věřitele, jsou jiné osoby uplatňující své právo v insolvenčním řízení účastníky tohoto řízení jen po dobu, po kterou insolvenční soud o tomto právu jedná a rozhoduje. Jak již zmíněno shora, v § 16 je řešena problematika účastenství v incidenčních sporech, přičemž v odst. 2 je stanoveno, že vedlejší účastenství je v incidenčních sporech přípustné. Vedlejší účastník stojí ve sporu vedle některé z hlavních procesních stran (žalobce nebo žalovaného) a v řízení zásadně vystupuje sám za sebe, což znamená, že není osobou oprávněnou činit procesní úkony jménem hlavního účastníka. Vedlejší účastník může být např. zavázán k náhradě nákladů řízení nebo mu může být náhrada nákladů řízení přiznána. Vedlejší účastenství v řízení však nelze založit proti vůli účastníka, který má být tím, kdo do řízení jako vedlejší účastník vstoupil, v řízení podporován. Byl-li to dle obsahu spisu právě podporovaný účastník, který nesouhlasil s tím, aby další subjekt vystupoval jako vedlejší účastník řízení na jeho straně, pak tím, že tento nesouhlas v řízení uplatnil, vedlejší účastenství ukončil. Tyto závěry se prosadí i ve sporech vyvolaných insolvenčním řízením (v rámci incidenčních sporů – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 Icd o 9/2013. Předpokladem přípustnosti vedlejšího účastenství v řízení je, že vedlejší účastník má právní zájem na výsledku sporu, tj. právní zájem na určitém výsledku řízení, který se projeví vítězstvím ve sporu u účastníka, k němuž přistoupil. O právní zájem jde zpravidla tehdy, jestliže rozhodnutím ve věci bude (ve svých důsledcích) dotčeno právní postavení vedlejšího účastníka (jeho práva a povinnosti vyplývající z hmotného práva). Pouhý morální, majetkový nebo jiný neprávní zájem na výsledku řízení však nepostačuje – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 113/2014. Třeba ještě dodat, že pojem **právní zájem na výsledku řízení není v občanském soudním řádu blíže specifikován, jelikož zákonodárce ponechává na úvaze soudu v každém konkrétním případě, jak jej vyloží a aplikuje. Současně platí, že**

hlavním účelem a smyslem vedlejšího účastnictví je pomoc ve sporu tomu z účastníků řízení, na jehož straně vedlejší účastník vystupuje, samozřejmě za předpokladu, že vedlejší účastník má právní zájem na výsledku sporu. Institut vedlejšího účastnictví by tak neměl sloužit pouze k ochraně zájmů třetí osoby (vedlejšího účastníka), nýbrž i k ochraně zájmů hlavního účastníka řízení, na jehož stranu vedlejší účastník řízení přistoupil – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3960/2013.

Ustanovení § 17 insolvenčního zákona vylučuje pro insolvenční řízení vstup do řízení ve smyslu § 92 odst. 1 občanského soudního řádu a záměnu účastníka ve smyslu § 92 odst. 2 občanského soudního řádu.

Úprava obsažená v § 18 a 19 insolvenčního zákona nahrazuje pro insolvenční řízení úpravu obsaženou v § 107a občanského soudního řádu. Novela insolvenčního zákona, která byla provedena zákonem č. 31/2019 Sb., stanoví insolvenčnímu soudu lhůtu 3 pracovních dnů pro rozhodnutí o návrhu o vstupu nabyvatele pohledávky do insolvenčního řízení namísto dosavadního insolvenčního věřitele. Současně, pokud v dané třiceti denní lhůtě není o návrhu na vstup ze strany insolvenčního soudu rozhodnuto, má se za to, že návrhu na vstup insolvenční soud vyhověl. Může se jednat o případy, kdy věřitel postoupí svou pohledávku na jinou osobu, tj. dojde k singulární sukcesi. Následně insolvenční soud rozhodne, že místo tohoto věřitele vstupuje do insolvenčního řízení nabyvatel jeho pohledávky, přičemž se tak stane na základě návrhu věřitele, který byl učiněn na předepsaném formuláři, a po písemném souhlasu nabyvatele jeho pohledávky. Převod nebo přechod pohledávky, který nevyplývá přímo z právního předpisu, bude nutno doložit veřejnou listinou nebo listinou, která je úředně ověřena, včetně pravosti podpisů osob, které ji takto podepsaly.

Ke vstupu do insolvenčního řízení viz též § 183 insolvenčního zákona při plnění třetí osoby insolvenčnímu věřiteli za dlužníka. Ustanovení § 183 odst. 3 insolvenčního zákona legitimuje k podání návrhu ve smyslu § 18 insolvenčního zákona osoby, od kterých může věřitel požadovat plnění podle § 183 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona, tedy osoby, které svým majetkem zajiš-

ťují věřitelovu pohledávku za dlužníkem, osoby, které věřiteli odpovídají za splnění dluhu společně a nerozdílně s dlužníkem, nebo osoby, které ručí za plnění dluhu dlužníkem za předpokladu, že v průběhu insolvenčního řízení splnily (zcela nebo zčásti uspokojily) pohledávku přihlášeného věřitele, bez zřetele k tomu, zda samy předtím přihlášily pohledávku z titulu takového (předpokládaného) plnění do insolvenčního řízení jako podmíněnou.

Vedlejší účastnictví v incidenčních sporech představuje výjimku z obecného principu zákazu vedlejšího účastnictví v insolvenčním řízení. Vedlejší účastník stojí ve sporu vedle některé z hlavních procesních stran, tedy žalobce či žalovaného, a v řízení zásadně vystupuje sám za sebe, není tedy z titulu vedlejšího účastnictví osobou oprávněnou činit procesní úkony jménem hlavního účastníka. Vedlejší účastnictví není možno založit proti vůli účastníka, který má být vedlejším účastníkem v řízení podporován. Předpokladem přípustnosti vedlejšího účastnictví v řízení je, že vedlejší účastník má právní zájem na výsledku sporu, který se projeví vítězstvím ve sporu u účastníka, k němuž přistoupil, tedy pokud rozhodnutím ve věci bude dotčeno právní postavení vedlejšího účastníka. Např. přihlášený věřitel má jako vedlejší účastník řízení na straně žalobce – insolvenčního správce právní zájem na výsledku řízení o odpůrcí žalobě insolvenčního správce, kdy samotný přihlášený věřitel není oprávněn k podání odpůrcí žaloby.

Pokud jde o zastoupení účastníků řízení v insolvenčním řízení, platí, že této problematiky se týká **ustanovení části první hlavy třetí občanského soudního řádu.**

Díl 3

Insolvenční správce a další správci

§ 21

(1) Insolvenční správce se ustanovuje ze seznamu insolvenčních správců, který vede Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“).

(2) Náležitosti seznamu insolvenčních správců, údaje do něj zapisované, jeho členění, vedení a podmínky zápisu do něj a vznik práva vykonávat činnost insolvenčního správce a hostujícího

insolvenčního správce upravuje zvláštní právní předpis^{9a)}.

(3) Insolvenčním správcem se pro účely tohoto zákona rozumí i hostující insolvenční správce.

§ 22

(1) Osoba zapsaná do seznamu insolvenčních správců může své ustanovení insolvenčním správcem odmítnout, jen má-li pro to důležité důvody.

(2) Nelze-li insolvenčního správce vybrat ze seznamu insolvenčních správců, je možné jím ustanovit i fyzickou osobu, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis do seznamu insolvenčních správců a se svým ustanovením souhlasí.

§ 23

Insolvenční správce uzavře na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho funkce nebo s činností jeho zaměstnanců pro celou dobu trvání jeho funkce.

k omentář k § 21–23

*Na tomto místě zákon pojednává o ustanovení insolvenčního správce. Insolvenčním správcem je osoba, která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce. Postavení insolvenčních správců blíže upravuje zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích. Z hlediska samotné koncepce zákona, ale též i z díkce zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích je zřejmé, že činnost správců je regulována. Účelem regulace je **obecný zájem na řádném průběhu insolvenčního řízení. Insolvenční správce má totiž v řízení specifické postavení spojené s výkonem pravomoci, kterou nemůže vykonávat každý. Z toho důvodu musí osoby pro výkon této činnosti získat povolení a splňovat podmínky dle § 6 či § 8 zákona č. 312/2006 Sb., mezi které patří mimo jiné složení zkoušky insolvenčního správce. Existuje zde totiž významný veřejný zájem na řádnosti výkonu profese insolvenčního správce, kdy se navíc jedná o vysoce specializovanou činnost, která má navíc přesah až do majetkové sféry dlužníka i jeho věřitelů. Cílem právní úpravy pak je upravit jak represí za případné pochybení insol-***

venčního správce, tak i poskytnout ochranu účastníkům insolvenčního řízení a jejich majetkovým právům. Je to dáno tím, že jak stát, tak i účastníci insolvenčního řízení mají zájem na tom, aby insolvenční správce postupoval vždy v souladu se zákonem. Pokud by tak správce nepostupoval, je nejúčinnější ochranou zmíněných legitimních zájmů zbavit takového správce jeho pravomocí.

Povinnost insolvenčního správce uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho funkce nebo s činností jeho zaměstnanců po celou dobu trvání jeho funkce, stanoví § 23 zákona. V souladu s § 39 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích upravuje minimální limity pojistného plnění a minimální standardy pojistných smluv vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců.

Insolvenční správce je ustanoven ze seznamu insolvenčních správců, který vede Ministerstvo spravedlnosti. V kontextu s uvedeným platí, že osoba zapsaná v seznamu insolvenčních správců může toto své ustanovení insolvenčním správcem odmítnout z důležitých důvodů, např. z důvodu vysokého věku nebo nepříznivého zdravotního stavu.

DŮLEŽITÉ

Insolvenčním správcem je mimo fyzické osoby rovněž i veřejná obchodní společnost nebo zahraniční obchodní společnost nebo zahraniční sdružení, hostujícím insolvenčním správcem je státní příslušník členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace, který vykonává činnost insolvenčního správce v jiném členském státě a má právo dočasně nebo příležitostně vykonávat činnost insolvenčního správce na území České republiky. U insolvenčního správce – veřejné obchodní společnosti a zahraniční společnosti je činnost insolvenčního správce vykonávána prostřednictvím tzv. ohlášeného společníka. Veřejná obchodní společnost zapsaná v seznamu insolvenčních správců může mít více ohlášených společníků.

Zákon o insolvenčních správcích upravuje rovněž postavení tzv. zvláštního insolvenčního správce

ce (§ 35 insolvenčního zákona). Insolvenční zákon dále upravuje rovněž postavení odděleného insolvenčního správce (§ 34 insolvenčního zákona) a zástupce insolvenčního správce (§ 33 insolvenčního zákona). Insolvenční soud má možnost ustanovit před rozhodnutím o úpadku tzv. předběžného insolvenčního správce.

Ozývají se názory, že náhled moci výkonné na činnost insolvenčního správce posunuje tuto osobu stále více do role kvazi opatrovníka dlužníka, jehož úpadek je řešen oddlužením, což vyplývá z koncepcí i z rozsahu a podoby dohledové činnosti dle § 15 písm. a) až d) vyhlášky č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce. To se odráží v pravidelném posuzování míry úsilí pro získání nebo zvýšení příjmů, zjišťování aktuálního stavu závazků dlužníka po splatnosti apod.

I když insolvenčním správcem mohou být jak advokáti, tak též např. daňoví poradci, nutno reflektovat, že tyto osoby při výkonu funkce insolvenčního správce nereprezentují zájem svého klienta, nýbrž musí zabezpečovat veřejnou službu v souvislosti s výkonem příslušné insolvenční agendy v rámci toho kterého insolvenčního soudu.

Rozlišovat je třeba insolvenčního správce se zvláštním povolením a insolvenčního správce s „obecným“ povolením k výkonu činnosti. K případům, kdy je třeba insolvenčního správce se zvláštním povolením viz též § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích.

Seznam insolvenčních správců vede Ministerstvo spravedlnosti. Seznam se člení na část obecnou a část zvláštní. Součástí seznamu je i seznam hostujících insolvenčních správců. Ministerstvo spravedlnosti rovněž vykonává dohled na insolvenčními správci. Nutno připomenout, že insolvenčního správce pro insolvenční řízení ustanovuje insolvenční soud, přičemž insolvenční soud ustanoví insolvenčního správce nejpozději v rozhodnutí o úpadku.

§ 24

(1) Insolvenční správce je z insolvenčního řízení vyloučen, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti; to neplatí

v případech uvedených v § 34. Insolvenční správce je dále vyloučen, jestliže v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení vykonával podle zákona o preventivní restrukturalizaci funkci restrukturalizačního správce dlužníka nebo osoby tvořící s dlužníkem koncern. Jakmile se ustanovený insolvenční správce dozví, že jsou zde důvody pro jeho vyloučení, je povinen oznámit to neprodleně insolvenčnímu soudu.

(2) Veřejná obchodní společnost, která je ustanovena insolvenčním správcem, oznámí insolvenčnímu soudu neprodleně, kdo z jejích společníků, prostřednictvím kterých vykonává činnost insolvenčního správce⁶⁰⁾, bude jejím jménem funkci insolvenčního správce vykonávat; odstavec 1 platí pro tohoto společníka obdobně.

§ 25

(1) Insolvenčního správce pro insolvenční řízení ustanovuje insolvenční soud. Je-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o povolení reorganizace podle § 148 odst. 2 a je-li v předloženém reorganizačním plánu určena osoba insolvenčního správce, ustanoví insolvenční soud insolvenčním správcem tuto osobu; to neplatí, nesplňuje-li takto určený insolvenční správce podmínky uvedené v § 21 až 24 a odstavci 3. Ustanovení § 29 tím není dotčeno.

(2) Nejde-li o případ podle odstavce 1, insolvenční soud ustanoví insolvenčním správcem osobu, kterou určí předseda insolvenčního soudu podle pořadí určeného dnem zápisu jejího sídla nebo provozovny do příslušné části seznamu insolvenčních správců vedené

a) pro obvod krajského soudu, který je insolvenčním soudem dlužníka, je-li v době určení podán návrh na prohlášení konkursu nebo není-li v době určení podán návrh na jiný způsob řešení úpadku a není-li dlužník osobou podle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích^{9a)},

b) pro obvod krajského soudu, který je insolvenčním soudem dlužníka, je-li v době určení podán návrh na povolení oddlužení.

(3) Je-li v době určení podán návrh na povolení reorganizace nebo je-li dlužník osobou pod-

le § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích^{9a)} bez ohledu na způsob řešení úpadku, ustanoví insolvenční soud insolvenčním správcem osobu, kterou určí předseda insolvenčního soudu podle pořadí určeného dnem zápisu jejího sídla do zvláštní části seznamu insolvenčních správců.

(4) Nebrání-li tomu jiné okolnosti, určí předseda insolvenčního soudu insolvenčním správcem dlužníků, kteří tvoří koncern, stejnou osobu. Obdobně se postupuje v případě dlužníků, kteří jsou manžely.

(5) Nelze-li ustanovit osobu insolvenčního správce postupem podle odstavce 2 nebo je-li to nezbytné se zřetelem k dosavadnímu stavu insolvenčního řízení, k osobě dlužníka a k jeho majetkovým poměrům, jakož i k odborné způsobilosti insolvenčního správce, jeho dosavadní činnosti a k jeho zatížení, může předseda insolvenčního soudu určit insolvenčního správce mimo stanovené pořadí; takový postup vždy odůvodní.

(6) Odstavce 2 a 3 se nepoužijí v případě určení osoby insolvenčního správce, který je hostujícím insolvenčním správcem. Předseda insolvenčního soudu určí pro insolvenční řízení osobu insolvenčního správce, který je hostujícím insolvenčním správcem, z příslušné části seznamu postupem, který je v souladu se zásadou dočasnosti nebo příležitostnosti, je-li to vhodné se zřetelem k dosavadnímu stavu insolvenčního řízení, k osobě dlužníka a k jeho majetkovým poměrům, jakož i k odborné způsobilosti osoby insolvenčního správce, který je hostujícím insolvenčním správcem.

§ 26

Proti rozhodnutí o ustanovení insolvenčního správce je odvolání přípustné. V odvolání lze však namítat pouze to, že ustanovený insolvenční správce nesplňuje podmínky pro ustanovení nebo že není nepodjatý. Ke skutečnostem, které nastaly nebo vznikly po vydání rozhodnutí soudem prvního stupně, se v odvolacím řízení nepřihlíží.

§ 27

(1) Insolvenční soud ustanoví insolvenčního správce nejpozději v rozhodnutí o úpadku.

Za podmínek stanovených tímto zákonem může insolvenční soud ustanovit před rozhodnutím o úpadku předběžného insolvenčního správce (dále jen „předběžný správce“); toto rozhodnutí se zveřejní stejným způsobem jako rozhodnutí o úpadku.

(2) Předběžný správce vykonává před rozhodnutím o úpadku činnosti stanovené v tomto zákoně a uložené mu insolvenčním soudem a má práva a povinnosti, které mu tento soud vymezí. Tato práva a povinnosti nemůže insolvenční soud vymezit v širším rozsahu, než v jakém náleží insolvenčnímu správci po rozhodnutí o úpadku. Nestanoví-li insolvenční soud o osobě insolvenčního správce jinak v rozhodnutí o úpadku, stává se předběžný správce po tomto rozhodnutí insolvenčním správcem s plnou působností.

(3) Ustanovení o insolvenčním správci platí přiměřeně i pro předběžného správce.

§ 28

Za podmínek stanovených tímto zákonem rozhodují o změně v osobě insolvenčního správce i věřitelské orgány; pro jejich rozhodnutí platí § 21 až 24 a § 25 odst. 3 obdobně.

§ 29

(1) Na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání, se mohou věřitelé usnést, že insolvenčním soudem ustanoveného insolvenčního správce odvolávají z funkce a že ustanovují nového insolvenčního správce. O odvolání insolvenčního správce, kterým byla v rámci reorganizace povolené podle § 148 odst. 2 insolvenčním soudem ustanovena osoba určená v předloženém reorganizačním plánu podle § 25 odst. 1, a o ustanovení nového insolvenčního správce se mohou věřitelé usnést také na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přeměně reorganizace v konkurs. Toto usnesení je přijato, jestliže pro ně hlasovala nejméně polovina všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů, počítaná podle výše jejich pohledávek, kteří mají právo hlasovat. Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, je toto usnesení přijato, jestliže pro ně hlasovala nadpoloviční většina všech věřitelů přihlášených

ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů, jejichž pohledávky počítané podle výše (§ 49 odst. 1) zároveň činí nadpoloviční většinu přihlášených pohledávek.

(2) Usnesení o ustanovení insolvenčního správce podle odstavce 1 potvrzuje insolvenční soud; nepotvrdí je pouze tehdy, nesplňuje-li insolvenční správce podmínky uvedené v § 21 až 24 a § 25 odst. 3; § 54 odst. 1 se nepoužije.

(3) Rozhodnutí podle odstavce 2 vydá insolvenční soud do skončení schůze věřitelů, která usnesení podle odstavce 1 přijala; odvolání je přípustné, jen jestliže insolvenční soud usnesení schůze věřitelů nepotvrdí. Osobou oprávněnou k podání odvolání je pouze věřitel, který na schůzi věřitelů hlasoval pro přijetí usnesení; § 55 odst. 1 platí obdobně.

(4) Insolvenčnímu správci odvolanému postupem podle odstavce 1 insolvenční soud uloží, aby mu ve stanovené lhůtě podal zprávu o své činnosti, zejména o stavu majetku, který spravoval, a aby vyúčtoval odměnu, hotové výdaje a náklady, které mu vznikly v souvislosti se správou a udržováním majetku.

§ 30

(1) Přijme-li schůze věřitelů usnesení o odvolání ustanoveného insolvenčního správce, aniž se usnese na ustanovení insolvenčního správce nového, nebo byl-li touto schůzí ustanovený insolvenční správce odvolán z funkce podle § 31 odst. 2, ustanoví insolvenční správce svým rozhodnutím insolvenční soud; pro takto ustanoveného insolvenčního správce se § 29 odst. 1 nepoužije.

(2) Jestliže v důsledku rozhodnutí insolvenčního soudu o odmítnutí přihlášky pohledávky dojde k takové změně v osobách věřitelů nebo výši jejich pohledávek, která by měla vliv na výsledek usnesení schůze věřitelů podle odstavce 1, může usnesení podle § 29 odst. 1 přijmout i schůze věřitelů, která nejbližší následuje po této změně.

k omentář k § 24–30

V těchto ustanoveních zákona jsou upraveny podmínky pro vyloučení a odvolání insolvenčního

správce. Obecně platí, že insolvenční správce nesmí být podjatý. Je-li důvod se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků pochybovat o jeho nepodjatosti, je z řízení vyloučen. Podmínky vyloučení insolvenčního správce lze v zásadě poměřit s podmínkami pro vyloučení soudce podle § 14 občanského soudního řádu.

Důvody podjatosti insolvenčního správce se mohou týkat jak dlužníka, tak věřitelů i účastníků v incidenčních sporech. Vztah insolvenčního správce k účastníkům řízení, pro který je dán důvod pochybovat o nepodjatosti insolvenčního správce, může být založen na vztazích příbuzenských či podobných, kterému může být na roveň vztah (ne)přátelský. Podjatost přitom nemusí být prokázána, postačí pochybnost o nepodjatosti insolvenčního správce. Pokud je insolvenční správce vyloučen jen z některých (nepočetných) úkonů, lze ustanovit odděleného insolvenčního správce (§ 34 insolvenčního zákona).

Nejvyšší soud přitom v usnesení ze dne 30. 6. 2014, sen. zn. 29 NSCR 107/2013, sp. zn. MSPH 79 INS 24023/2011, uveřejněné pod číslem 114/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, dospěl k závěru, že „mezi skutečnosti, které se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovu věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení zakládají důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (a které proto nedovolují řešit možnou podjatost insolvenčního správce pouhým ustanovením odděleného insolvenčního správce), typově patří skutečnost, že pohledávka je takového rozsahu, že věřitel má rozhodující vliv na průběh insolvenčního řízení, jakož i skutečnost, že stejný věřitel vede (byť v jiném procesním postavení) další spory, jež se významně týkají majetkové podstaty dlužníka, ať již jde o incidenční spor (např. o spor na základě vylučovací žaloby), o spor o pohledávku za majetkovou podstatou nebo o pohledávku postavenou na roveň pohledávce za majetkovou podstatou, anebo o spor, v němž vystupuje jako dlužník dlužník. K takovým pochybnostem může vést i souhrn více skutečností, vztahujících se k charakteru pohledávky dlužníkovu věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení, byť by samy o sobě (při izolovaném po-

souzení) nebyly způsobilé ovlivnit celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.“

Další důvod pro vyloučení insolvenčního správce z funkce uvedl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 31. 1. 2017, sen. zn. 29 NSCR 4/2015, sp. zn. KSUL 46 INS 30243/2013, uveřejněné pod číslem 136/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, kdy „poměr insolvenčního správce, jímž je veřejná obchodní společnost, k zástupci dlužníka věřitele, jímž je společník této veřejné obchodní společnosti, je v situaci, kdy takový věřitel má (spolu s dalším věřitelem, s nímž tvoří koncern) výrazný vliv na chod insolvenčního řízení, důvodem pro vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení (§ 24 odst. 1 insolvenčního zákona) a tedy pro jeho odvolání z funkce postupem dle § 31 insolvenčního zákona.“

Srov. rovněž usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sen. zn. 29 NSCR 103/2015, uveřejněné pod číslem 23/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, podle kterého „Poměr insolvenčního správce (veřejné obchodní společnosti) k věřiteli dlužníka, který má (může mít) výrazný vliv na chod insolvenčního řízení a kterému poskytuje právní služby (spočívající zejména v udělování právních rad, sepsování listin, zpracování právních rozborů věcí, spolupráci při vymáhání pohledávek v insolvenčním řízení, jednání s protistranami a dalších formách) advokátní kancelář (společnost s ručením omezeným), jež je společníkem insolvenčního správce, ve spojení se skutečností, že věřitel dlužníka opakovaně (v různých insolvenčních řízeních) ustanovuje „novým“ insolvenčním správcem stejnou osobu, je důvodem pro vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení a jeho odvolání z funkce.“

Třeba dodat, že ust. § 24 zákona nepovažuje za důvod vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení jeho poměr jen k některému z dlužnickových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužnickových věřitelů. V takovém případě se uplatní úprava obsažená v ust. § 34 zákona, která váže vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení na splnění další „podmínky“, a to, že je zde se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníka věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení **dů-**

vod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce. Mezi skutečností, které se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníka věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení zakládají důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (a které proto nedovolují řešit možnou podjatost insolvenčního správce pouhým ustanovením odděleného insolvenčního správce), typově patří skutečnost, že pohledávka je takového rozsahu, že věřitel má rozhodující vliv na průběh insolvenčního řízení, jakož i skutečnost, že stejný věřitel vede (být v jiném procesním postavení) další spory, které se významně týkají majetkové podstaty dlužníka – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSCR 12/2020.

Oproti tomu v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2015, sen. zn. 29 NSCR 110/2014, uveřejněné pod číslem 47/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2015, sen. zn. 29 NSCR 80/2015, uveřejněné pod číslem 47/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní dospěl Nejvyšší soud k závěru, že „skutečnost, že stejný věřitelé (majoritní věřitel) opakovaně (v různých insolvenčních řízeních) postupem podle § 29 insolvenčního zákona ustanovují „novým“ insolvenčním správcem stejnou osobu, není sama o sobě důvodem, který by mohl vést k pochybnostem o nepodjatosti tohoto insolvenčního správce.“

Zákonem č. 285/2023 Sb. byla do § 24 odst. 1 vložena právní úprava, která zakotvuje nový důvod pro vyloučení insolvenčního správce. Smyslem této úpravy je předcházet potenciálnímu střetu zájmů, ve kterém by byl restrukuralizační správce (v rozporu se svou povinností vykonávat funkci nestranně a nezávisle) ekonomicky motivován k tomu, aby mařil restrukuralizační řízení s perspektivou přispět k zahájení insolvenčního řízení na majetek podniku, kde by vykonával funkci insolvenčního správce. Ekonomická motivace k takovému jednání by vycházela zejména z toho, že při likvidačním způsobu řešení úpadku v rámci insolvenčního řízení je takováto odměna správce určena podílem na do-

saženém výtěžku zpeněžení majetku z majetkové podstaty dlužníka a zřejmě by tak byla násobně vyšší než za plnění úkolů v rámci restrukturalizačního procesu. Zákonodárce stanovil dobu tohoto vyloučení v délce 3 let před zahájením insolvenčního řízení. Tato lhůta by měla zaručit, že bude-li proti dlužníkovi vedeno insolvenční řízení, nebude to kvůli insolvenčnímu správci, který vykonával funkci restrukturalizačního správce.

§ 31

Odvolání insolvenčního správce

(1) Z důležitých důvodů, které nemají původ v porušení povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitelského orgánu anebo i bez tohoto návrhu odvolat insolvenčního správce z funkce. Učiní tak zpravidla po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně.

(2) Insolvenčního správce ustanoveného postupem podle § 29 odst. 1 až 3 insolvenční soud odvolá z funkce i tehdy, požádá-li o to do 3 dnů poté, co se o svém ustanovení dozvěděl; to neplatí, jestliže insolvenční správce se svým ustanovením předem souhlasil.

(3) Insolvenčního správce, kterému zaniklo ze zákona právo vykonávat činnost insolvenčního správce nebo mu bylo právo pozastaveno podle zákona o insolvenčních správcích^{9a)}, může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce, věřitelského orgánu nebo dlužníka anebo i bez tohoto návrhu odvolat z funkce. Pokud to okolnosti dovolují, učiní tak po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně.

(4) Insolvenčního správce, kterému bylo zrušeno povolení nebo kterému zaniklo jeho právo dočasně nebo příležitostně vykonávat činnost insolvenčního správce na základě rozhodnutí ministerstva podle zákona o insolvenčních správcích^{9a)}, insolvenční soud odvolá z funkce. Insolvenčního správce ustanoveného postupem podle § 25 odst. 3 insolvenční soud odvolá z funkce i tehdy, bylo-li mu zrušeno zvláštní povolení nebo zaniklo-li jeho právo dočasně nebo příležitostně vykonávat činnost insolvenčního správce dlužníka podle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správ-

cích^{9a)} na základě rozhodnutí ministerstva podle zákona o insolvenčních správcích^{9a)}. Vyjde-li do datečně najevo, že dlužník je osobou podle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích^{9a)} a insolvenční správce nebyl ustanoven postupem podle § 25 odst. 3, vyzoomí o tom insolvenční správce neprodleně insolvenční soud, který ho odvolá.

(5) Odvolá-li insolvenční soud insolvenčního správce z funkce, ustanoví současně nového insolvenčního správce. Odvolání proti tomuto rozhodnutí je přípustné; proti výroku o ustanovení nového insolvenčního správce se však lze samostatně odvolat jen z důvodů uvedených v § 26.

(6) Odvolaný insolvenční správce je povinen bez zbytečného odkladu řádně informovat nového insolvenčního správce o své dosavadní činnosti a předá mu všechny doklady související s výkonem jeho funkce; jeho odpovědnost za dobu výkonu funkce nezaniká.

(7) Ustanovení § 29 odst. 4 platí obdobně.

§ 32

Zproštění insolvenčního správce

(1) Insolvenčního správce, který neplní řádně své povinnosti nebo který nepostupuje při výkonu své funkce s odbornou péčí anebo který závažně porušil důležitou povinnost, uloženou mu zákonem nebo soudem, může insolvenční soud na návrh věřitelského orgánu nebo dlužníka anebo i bez tohoto návrhu jeho funkce zprostit. Učiní tak zpravidla po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně.

(2) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 se mohou odvolat insolvenční správce a osoby oprávněné podat návrh podle odstavce 1. Ustanovení § 29 odst. 4 a § 31 odst. 5 a 6 platí obdobně.

komentář k § 31–32

V těchto ustanoveních zákona je upravena problematika spojená s odvoláním z funkce insolvenčního správce. Insolvenční zákon rozlišuje odvolání z funkce insolvenčního správce, které není z důvodu porušení povinností insolvenčního správce, a dále zproštění insolvenčního správce funkce s ohledem na vadný výkon funkce insolvenčního správce.

DŮLEŽITÉ

Judikatura se ujednotila v tom, že ustanovení § 31 odst. 1 zákona je třeba vykládat tak, že **návrh na odvolání insolvenčního správce z funkce může podat (jen) dotčený insolvenční správce a věřitelský orgán, tedy schůze věřitelů, věřitelský výbor anebo zástupce věřitelů, nikoli věřitel, který není zástupcem věřitelů, a to bez ohledu na to, zda je věřitelem zajištěným či nezajištěným. Návrh podaný jinou osobou insolvenční soud odmítne**, přičemž tento závěr je v souladu s jazykovým výkladem zkoumané normy a neprotiví se ani teleologickému výkladu – k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 120/2018.

Podle § 31 odst. 4 věty první insolvenčního zákona odvolá insolvenční soud z funkce insolvenčního správce, kterému bylo zrušeno povolení nebo kterému zaniklo jeho právo dočasně nebo příležitostně vykonávat činnost insolvenčního správce. na základě rozhodnutí ministerstva podle zákona o insolvenčních správcích. Ust. § 31 odst. 3 insolvenčního zákona vymezuje podmínky, při jejichž splnění (proto, že správci právo vykonávat činnost insolvenčního správce zaniklo ze zákona nebo mu bylo pozastaveno podle zákona o insolvenčních správcích) může insolvenční soud odvolat insolvenčního správce z funkce. Důležitým důvodem pro zproštění funkce insolvenčního správce může být skutečnost, že při výkonu funkce neplní insolvenční správce řádně povinnosti vyplývající pro něj z ustanovení § 36 insolvenčního zákona, liknavě provádí soupis majetkové podstaty, zpeněžuje majetek náležející do majetkové podstaty v rozporu s insolvenčním zákonem, nesplnil povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce, bezdůvodně nesplní závazný pokyn insolvenčního soudu nebo zajištěného věřitele, nebo nerespektuje soudní rozhodnutí o vyloučení majetku z majetkové podstaty. V závislosti na míře a intenzitě pochybení insolvenčního správce může vést ke zproštění správce funkce i zjištění ojedinělého, leč závažného, porušení důležité povinnosti stanovené zákonem nebo uložené soudem. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 31. 8. 2016, sen. zn. 29 NSCR 147/2016, sp. zn. KSPH 37 INS 12650/2013 k otázce porušení

povinností insolvenčního správce dospěl k názoru, že „porušení povinností insolvenčního správce nemůže spočívat v tom, že se řídí pokyny zajištěného věřitele. K tomu srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. února 2016, sen. zn. 29 NSČR 56/2014, z něhož se podává, že povinnost insolvenčního správce postupovat (při správě a zpeněžování zajištěného majetku dlužníka) v souladu s pokyny zajištěného věřitele je naopak základní povinností insolvenčního správce.“

O tom, zda **insolvenční správce má být zproštěn funkce, rozhoduje insolvenční soud v intencích § 32 odst. 1 zákona**, „po slyšení insolvenčního správce“. Stane se tak tedy na základě vysvětlení, které insolvenční správce podal k tvrzením osoby, která žádá jeho zproštění a na základě obsahu insolvenčního spisu, který by měl příslušná tvrzení potvrzovat nebo vyvracet. Hodnotící skutkové soudy o (ne)opodstatněnosti návrhu, aby byl insolvenční správce zproštěn funkce, pak soud zásadně přijímá na základě obsahu spisu, aniž by formálně prováděl dokazování listinami tvořícími obsah insolvenčního spisu – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 20/2014. Třeba ještě dodat, že „**slyšení insolvenčního správce před rozhodnutím insolvenčního soudu o jeho odvolání bude pravidlem tam, kde se projeví mezi procesními subjekty insolvenčního řízení spor o důvod, jenž má k odvolání vést. Právo insolvenčního správce „být slyšen“ by mělo být realizováno v těch případech, kdy dostatečný obsah spisu neskytá dostatečný podklad pro posouzení důvodu odvolání anebo v těch případech, v nichž insolvenční správce neposkytl dosud žádné vysvětlení nebo vyjádření k důvodu, pro který má být z funkce odvolán** – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 24/2014. Od slyšení insolvenčního správce lze však upustit v případě, že insolvenční soud k tomuto kroku přistupuje bez návrhu a slyšení správce nemůže vést k objasnění důvodů vedoucích ke zproštění správce – k tomu srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2119/21. O tom, zda má být insolvenční správce odvolán z funkce dle § 31 odst. 1 zákona rozhoduje insolvenční soud zpravidla po slyšení insolvenčního správce (tj. na základě vysvětlení, jež insolvenční správce podal ke skutečností, které by dle podnětu účastníků insolvenční

ního řízení či dle insolvenčního soudu mohly vyvolat pochybnosti o jeho nepodjatosti) a na základě obsahu insolvenčního spisu. Přitom platí, že rozhodnutí soudy o (ne)opodstatněnosti návrhu, aby insolvenční správce byl odvolán z funkce insolvenční soud zásadně přijímá jen na základě spisu, aniž by formálně prováděl dokazování listinami tvořícími obsah spisu – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 80/2015. Nejvyšší soud dále v usnesení ze dne 24. 2. 2016, sen. zn. 29 NSČR 20/2014, sp. zn. KSPA 59 INS 11383/2010, dovodil, že „samotné nepodání vyjádření k výše označeným incidenčním žalobám (bez vazby na případné následky, jež takový procesní postup insolvenčního správce měl v konečném důsledku pro majetkovou podstatu dlužníka) bez dalšího nepředstavuje porušení povinností insolvenčního správce, pro které by jej bylo možné podle ustanovení § 32 odst. 1 insolvenčního zákona zprostit funkce.“ Dále Nejvyšší soud v usnesení ze dne 19. 12. 2018, sen. zn. 29 NSČR 15/2017, dovodil, že „nepředkládá-li insolvenční správce věřitelskému výboru nejméně jednou za 3 měsíce písemnou zprávu o stavu insolvenčního řízení, jde o porušování povinností insolvenčního správce (§ 36 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona). S přihlédnutím k okolnostem dané věci, kdy insolvenční správce zasílal pravidelné zprávy o své činnosti insolvenčnímu soudu a tyto zprávy byly průběžně zveřejňovány v insolvenčním rejstříku, nejde (v mezích citované judikatury) o natolik závažné porušení povinností stanovené zákonem, které by mohlo vést ke zproštění správce funkce.“

V duchu závěrů plynoucích z výše uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu, ale též i při zohlednění závěrů z usnesení téhož soudu sen. zn. 29 NSČR 67/2019 v souladu s § 31 odst. 3 zákona odvolá insolvenční soud insolvenčního správce z funkce jen tehdy, **dospěje-li v návaznosti na důvod, pro který došlo k zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce, se zřetelem ke konkrétním poměrům insolvenčního správce k závěru, že zde jsou (nebo při pravidelném chodu věcí mohou být) překážky, které insolvenčnímu správci se zaniklou činností brání (nebo mohou bránit) v řádném dokončení výkonu funkce v daném insolvenčním řízení. Skutečnost, že právo vykonávat činnost insolvenčnímu správci ze zákona zaniklo, není důvodem pro jeho odvolání**

z funkce podle § 31 odst. 3 zákona bez dalšího – proto také nelze takové odvolání odůvodnit negativně (tedy tím, že odvolání z funkce „nic nebrání“, než odvolání z funkce „není v rozporu se základními zásadami insolvenčního řízení“).

K postupu insolvenčního soudu ohledně zproštění insolvenčního správce funkce viz též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2015, sen. zn. 29 NSČR 2/2014, uveřejněné pod číslem 48/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, sp. zn. KSPL 27 INS 4224/2011, podle kterého „o tom, zda insolvenční správce má být zproštěn funkce (podle § 32 insolvenčního zákona), rozhoduje insolvenční soud „po slyšení insolvenčního správce“ (tedy na základě vysvětlení, jež insolvenční správce podal k tvrzením osoby, jež žádá jeho zproštění) a na základě obsahu insolvenčního spisu, jenž by měl příslušná tvrzení potvrdit nebo vyvrátit.“

Hodnotící skutkové soudy o (ne)opodstatněnosti návrhu, aby insolvenční správce byl zproštěn funkce, pak insolvenční soud zásadně přijímá na základě obsahu spisu, aniž by formálně prováděl dokazování listinami tvořícími obsah insolvenčního spisu. Je tomu tak i proto, že postupuje-li insolvenční správce při výkonu funkce svědomitě a s odbornou péčí (§ 36 odst. 1 insolvenčního zákona), projevuje se to zpravidla i dokumentací jeho postupu (lhotejně, zda na vyžádání insolvenčního soudu při výkonu dohlédací činnosti nebo prostřednictvím insolvenčního spisu) a neděje-li se tak, jsou případné nedostatky postupu insolvenčního správce patrné právě již z insolvenčního spisu.

K nesplnění povinností uložené insolvenčnímu správci soudem a zproštění insolvenčního správce funkce viz též např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sen. zn. 29 NSČR 187/2016, kdy usnesením insolvenčního soudu byl insolvenčnímu správci uložen pokyn, který měl být splněn ve lhůtě 15 dnů od doručení tohoto usnesení, správce musel vědět, že případný odklad právní moci vyvolaný jeho odvoláním neměl odkladný účinek ohledně vykonatelnosti usnesení (usnesení bylo vykonatelné bez ohledu na právní moc). Pokyn byl insolvenčnímu správci insolvenčním soudem uložen opakovaně, správci byla rovněž uložena pořádková pokuta,

avšak teprve následně správce pokyn splnil. Nejvyšší soud zdůraznil, že pro účely posouzení, zda správce porušil své povinnosti tím, že nesplnil pokyn obsažený v usnesení insolvenčního soudu, nebyla podstatná povaha tohoto usnesení, nýbrž to, že šlo o vykonatelné usnesení, které přes urgence insolvenčního soudu a uloženou pořádkovou pokutu nebylo včas a řádně splněno.

§ Z judikatury

- Námítkou, že insolvenční soud jej zprostil funkce (insolvenčního správce – pozn. autora), aniž jej vyslechl k tvrzeným důvodům zproštění, jak předpokládá § 32 odst. 1 zákona, vystihuje dovolatel z obsahového hlediska tzv. zmatečností vadu řízení ve smyslu ustanovení § 229 odst. 3 OSŘ. Taková vada ale není způsobitým dovolacím důvodem (srov. § 241a odst. 1 větu druhou OSŘ). K jejímu prověření slouží žaloba pro zmatečnost a pro její posouzení proto nelze připustit dovolání. . .

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2020, sen. zn. 29 NSCR 131/2019

- Řízení, v němž Ministerstvo spravedlnosti zrušilo povolení vykonávat činnost insolvenčního správce podle § 13 odst. 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, není řízením o správním deliktu či trestním obvinění ve smyslu čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.).

Z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 9. 2021, sp. zn. 8 As 13/2019

- Jakkoli představuje zproštění výkonu funkce insolvenčního správce nejprísnejší sankci, je třeba zdůraznit, že neexistuje přesný výčet všech případů, v nichž by měl soud vůči insolvenčnímu správci takto přísně postupovat. Míra pochybení a jeho důsledky jsou vždy výsledkem individuálního posouzení insolvenčním soudem. . . Výklad a použití podstatného práva (v daném případě tedy zejména výklad § 32 odst. 1 insolvenčního zákona) je v pravomoci Nejvyššího soudu a Ústavní soud je oprávněn k zásahu pouze ve výjimečných případech zjevného vybočení z uznávaných pravidel výkladu a aplikace práva, zcela nedostatečného odůvodnění či jiných vad dosahujících ústavní úroveň.

Z usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. III. ÚS 2119/21

- Z ustanovení § 31 odst. 3 insolvenčního zákona plyne pouze možnost (nikoli povinnost) insolvenčního soudu odvolat z funkce insolvenčního správce, jemuž právo vykonávat činnost insolvenčního správce zaniklo ze zákona. Ve výkonu

funkce insolvenčního správce dlužníka tak může – a pokud tomu nebrání důležité důvody, bude – pokračovat subjekt, který již není zapsán v seznamu insolvenčních správců a který, je-li veřejnou obchodní společností, z povahy věci nemůže disponovat v tomto seznamu zapsaným „ohlášeným společníkem“ (R 135/2018). V ustanovení § 31 odst. 3 insolvenčního zákona nebo na jiném místě insolvenčního zákona (nebo i zákona o insolvenčních správcích) však nejsou vymezena žádná kritéria (vodítka) pro aplikaci zkoumaného pravidla insolvenčním soudem (pro určení, kdy zákonný zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce k odvolání z funkce vést má). Má-li být uvedené pravidlo vykládáno ústavně konformním způsobem, pak ovšem musí být interpretováno způsobem, jenž vyloučí libovůli insolvenčního soudu při rozhodování, zda insolvenční správce v takovém případě odvolá. Při absenci jiných pravidel tak korektivem pro rozhodnutí insolvenčního soudu o tom, zda insolvenčního správce v případě uvedeném v § 31 odst. 3 insolvenčního zákona odvolá z funkce, má (musí) být především úvaha, zda takový postup naplňuje účel insolvenčního zákona (usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSCR 67/2019).

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2022, sen. zn. 29 NSCR 33/2022

- Ustanovení § 31 odst. 1 insolvenčního zákona je nutno vykládat tak, že návrh na odvolání insolvenčního správce z funkce může podat (jen) dotčený insolvenční správce a věřitelský orgán, tedy schůze věřitelů, věřitelský výbor anebo zástupce věřitelů, nikoli věřitel, který není zástupcem věřitelů, a to bez ohledu na to, zda je věřitelem zajištěným či nezajištěným. Návrh podaný jinou osobou insolvenční soud odmítne.

Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023, sen. zn. 29 NSCR 48/2021

§ 33

Zástupce insolvenčního správce

Je-li to účelné, může insolvenční soud ustanovit insolvenčnímu správci zástupce pro případ, že by ze závažných důvodů nemohl přechodně svou funkci vykonávat. Pro zástupce insolvenčního správce platí § 29 až 31 přiměřeně.

§ 34

Oddělený insolvenční správce

(1) Je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému

z dlužnickových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužnickových věřitelů a není-li se zřetelem k charakteru pohledávky dlužnickova věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud ustanovit pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce.

(2) Je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení, ve kterém byl rovněž ustanoven insolvenčním správcem, ustanoví insolvenční soud pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce vždy.

(3) Byl-li insolvenční správce odvolán postupem podle § 29 z funkce, insolvenční soud jej s jeho souhlasem ustanoví odděleným insolvenčním správcem k přezkumu pohledávky, kterou před svým odvoláním popřel, a k vedení s tím souvisejících incidenčních sporů a uplatňování majetkových práv vůči věřiteli, který hlasoval pro jeho odvolání z funkce, nestanoví-li insolvenční soud jinak.

§ 35

Zvláštní insolvenční správce

(1) V případech, kdy je nutné v rámci insolvenčního řízení řešit zvláštní problematiku vyžadující odborné specializace, může insolvenční soud ustanovit i zvláštního insolvenčního správce a upravit jeho vztah k insolvenčnímu správci. Není-li dále stanoveno jinak, není důvodem pro ustanovení zvláštního insolvenčního správce činnost týkající se zpeněžení majetkové podstaty.

(2) Pro ustanovení do funkce, odměňování a zprošťování funkce zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce platí ustanovení o insolvenčním správci obdobně.

(3) Zvláštního insolvenčního správce ustanoví soud pro výplatu nároku uživatelů platebních služeb nebo držitelů elektronických peněz postupem stanoveným zákonem upravujícím platební styk a pro vydání majetku zákazníka postupem stanoveným zákonem o podnikání na kapitálovém trhu.

komentář k § 33–35

V těchto ustanoveních zákona je řešena problematika vázící se k zástupci insolvenčního správce, oddělenému insolvenčnímu správci a zvláštnímu insolvenčnímu správci. K otázce podjatosti insolvenčního správce srov. § 24 insolvenčního zákona. Ustanovení § 24 insolvenčního zákona nepovažuje za důvod vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení jeho poměr jen k některému z dlužnickových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužnickových věřitelů. **V takovém případě se uplatní úprava o § 34 insolvenčního zákona, která váže vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení na splnění další podmínky, že zde se zřetelem k charakteru pohledávky dlužnickova věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení je důvod pochybovat,** že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce. Nejsou-li zde důvody pro takové pochybnosti, je poměr insolvenčního správce jen k některému z dlužnickových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužnickových věřitelů důvodem vyloučení insolvenčního správce (jen) z některých úkonů (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2014, sen. zn. 29 NSCR 107/2013, sp. zn. MSPH 79 INS 24023/2011, uveřejněné pod číslem 114/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

Oddělený správce pak představuje zvláštní druh správce. Bude ustanoven tehdy, jestliže insolvenční správce je vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z dlužnickových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužnickových věřitelů a není-li se zřetelem k charakteru pohledávky dlužnickova věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce. Pak může insolvenční soud ustanovit pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce.

Bude-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů jen proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení, ve kterém byl rovněž ustanoven insolvenčním správcem, ustanoví insolvenční soud pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce vždy. Z toho plyne, že institut odděleného správce

je určen s ohledem na důvody procesní ekonomie k řešení otázky podjatosti odlišně od nalézacího a vykonávacího řízení. Nejvyšší soud v kontextu s již uvedeným v usnesení sen. zn. 29 NSCR 107/2013 konstatoval, že „jde-li o možnost „rozšíření rozsahu působnosti“ (již pravomocně ustanoveného) odděleného insolvenčního správce, insolvenční zákon v tomto směru neobsahuje žádné omezení; rozhodující tak je zásadně (jen) posouzení, zda úkony, pro které byl oddělený insolvenční správce ustanoven, včetně úkonů, pro které byla jeho „působnost rozšířena“, ještě vyhovují požadavkům určeným ustanovením § 34 insolvenčního zákona.“

Bude-li nutno v rámci insolvenčního řízení řešit zvláštní problematiku, která vyžaduje odbornou specializaci, může insolvenční soud ustanovit též zvláštního insolvenčního správce a současně upravit jeho vztah k insolvenčnímu správcí. Přitom platí, že není-li v insolvenčním zákoně stanoveno jinak, nebude důvodem pro ustanovení zvláštního insolvenčního správce činnost, která se týká zpeněžení majetkové podstaty.

§ 36

(1) Insolvenční správce je povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí; je povinen vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob.

(2) Insolvenční správce poskytuje věřitelským orgánům součinnost nezbytnou k řádnému výkonu jejich funkce; zejména se na žádost věřitelského orgánu účastní jeho jednání. Insolvenční správce předkládá věřitelskému orgánu a insolvenčnímu soudu nejméně jednou za 3 měsíce písemnou zprávu o stavu insolvenčního řízení, neurčí-li insolvenční soud jinou dobu předkládání nepřevyšující 12 kalendářních měsíců. Písemnou zprávu pro osvobození insolvenčního správce předloží bez zbytečného odkladu po splnění předpokladů podle § 412a, nejpozději však bez zbytečného odkladu po uplynutí doby oddlužení podle § 412a, případně prodloužené

o dobu přerušení nebo prodloužení průběhu oddlužení podle § 412b.

(3) Je-li způsobem řešení úpadku dlužníka oddlužení, předloží insolvenční správce neprodleně písemnou zprávu o stavu insolvenčního řízení v případě, lze-li důvodně předpokládat naplnění podmínek odůvodňujících **prodloužení průběhu oddlužení podle § 412b odst. 6**, zrušení schváleného oddlužení (§ 418) nebo jiných skutečností rozhodných pro průběh insolvenčního řízení (zejména § 407 odst. 3); v této zprávě insolvenční správce například uvede, zda doporučuje **prodloužit průběh oddlužení nebo zrušit schválené oddlužení a z jakých důvodů. Po uplynutí každých 12 měsíců plnění schváleného oddlužení lze na základě skutečností uvedených ve zprávách o stavu insolvenčního řízení podaných v uvedené době navrhnout ve lhůtě dvou měsíců prodloužení průběhu oddlužení nebo zrušení schváleného oddlužení. K později podaným návrhům se nepřihlíží. Po uplynutí této lhůty insolvenční soud rozhodne o včas podaných návrzích bez zbytečného odkladu.**

(4) V písemné zprávě **pro osvobození** insolvenční správce uvede, zda dlužník řádně plnil všechny **podstatné** povinnosti podle tohoto zákona a zda doporučuje **rozhodnout o osvobození podle § 414, prodloužit průběh oddlužení nebo zrušit schválené oddlužení a z jakých důvodů. Do uplynutí 2 měsíců od předložení zprávy pro osvobození lze navrhnout prodloužení průběhu oddlužení nebo zrušení schváleného oddlužení. K později podaným návrhům se nepřihlíží. Po uplynutí této lhůty insolvenční soud rozhodne o včas podaných návrzích bez zbytečného odkladu.**

(5) Insolvenční správce zřizuje v každém insolvenčním řízení zvláštní účet u banky nebo spořitelního a úvěrního družstva za účelem odděleného vedení majetku náležícího do majetkové podstaty.

➔ *Dnem 1. ledna 2025 se v § 36 za odstavec 5 vkládá nový odstavec 6, který zní:*

(6) Má-li být postižen majetek nebo příjmy dlužníka, který je ve výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence, insolvenční

správce o tom vyzrozumí věznici nebo ústav pro výkon zabezpečovací detence, ve kterém dlužník trest odnětí svobody nebo zabezpečovací detenci vykonává; zároveň sdělí číslo účtu, na který má věznice nebo ústav pro výkon zabezpečovací detence zasílat peněžní prostředky, a uvede, v jaké výši má dlužník povinnost platit výživné pro děti, kterým je povinen poskytovat výživu a pohledávky za náhradní výživné podle jiného zákona. Insolvenční správce vyzrozumí věznici nebo ústav pro výkon zabezpečovací detence též o vydání rozhodnutí, kterým se insolvenční řízení dlužníka končí nebo které má vliv na provádění srážek z peněz uložených na účtu věznice nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence vedený ve prospěch dlužníka podle jiného právního předpisu. Je-li dlužník ve výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence, považují se peněžní prostředky zaslané po rozhodnutí o úpadku vězníci nebo ústavem pro výkon zabezpečovací detence podle zákona upravujícího výkon trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence na účet určený insolvenčním správcem za příjem dlužníka, pokud insolvenční soud nestanoví jinak.

Dosavadní odstavec 6 se označuje jako odstavec 7.

(6) Obsah požadavků na plnění povinností insolvenčního správce podle odstavců 1 a 2, § 31 odst. 6, § 136 odst. 5, § 246 odst. 1, § 313 odst. 2, § 371, § 373 odst. 2, § 383 odst. 1, § 385 odst. 2 a § 430a odst. 1 stanoví prováděcí právní předpis.

§ 37

(1) Insolvenční správce odpovídá za škodu nebo jinou újmu, kterou dlužníku, věřitelům nebo třetím osobám způsobil tím, že při výkonu své funkce porušil povinnosti, které jsou mu uloženy zákonem nebo rozhodnutím soudu, jakož i tím, že při jejím výkonu nepostupoval s odbornou péčí. Této odpovědnosti se insolvenční správce zproští, jen když prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení.

(2) Podle odstavce 1 insolvenční správce odpovídá i za škodu nebo jinou újmu způsobenou

osobami uvedenými v § 40 odst. 2, kterých použil při výkonu své funkce. To platí i pro zaměstnance dlužníka, působící v rozsahu své dosavadní činnosti, nebo pro jiné osoby ve smluvním vztahu s dlužníkem.

(3) Insolvenční správce odpovídá za škodu nebo jinou újmu, která věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou vznikla tím, že nemohla být uspokojena jeho pohledávka vzniklá na základě právního úkonu insolvenčního správce; této odpovědnosti se insolvenční správce zproští, jen když prokáže, že v době, kdy tento právní úkon činil, nemohl poznat, že majetková podstata nebude stačit k úhradě jím vzniklé pohledávky za majetkovou podstatou.

(4) Právo na náhradu škody nebo jiné újmy proti insolvenčnímu správci se promlčí do 2 let poté, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce, nejpozději však do 3 let, a jde-li o škodu způsobenou úmyslným trestným činem, za který byl insolvenční správce pravomocně odsouzen, nejpozději do 10 let od skončení insolvenčního řízení.

§ 38

(1) Insolvenční správce má právo na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě konkursu se výše odměny určí z počtu přezkoumaných přihlášek pohledávek a z výtěžku zpeněžení určitého k rozdělení mezi věřitele. Je-li insolvenční správce plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu k odměně a k náhradě hotových výdajů částka odpovídající této dani, kterou je insolvenční správce povinen z odměny a z náhrady hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu¹⁰⁾.

(2) Odměna a náhrada hotových výdajů insolvenčního správce se uspokojují z majetkové podstaty, a pokud k tomu nestačí, ze zálohy na náklady insolvenčního řízení; není-li jejich uspokojení z těchto zdrojů možné, hradí je stát, nejvýše však 50 000 Kč na odměně insolvenčního správce a 50 000 Kč na náhradě hotových výdajů insolvenčního správce.

(3) Vyúčtování odměny a hotových výdajů provede insolvenční správce v konečné zprávě,

a není-li jí, ve zprávě o své činnosti. Insolvenční soud může podle okolností případu po projednání s věřitelským výborem odměnu insolvenčního správce přiměřeně zvýšit nebo snížit. Důvodem ke snížení odměny je zejména skutečnost, že insolvenční správce porušil některou ze svých povinností nebo že nenavrhл provedení částečného rozvrhu, ačkoliv to stav zpeněžení majetkové podstaty umožňoval.

(4) Insolvenční soud může v průběhu insolvenčního řízení rozhodnout o vyplacení zálohy odměny a hotových výdajů insolvenčnímu správci, a to i opětovně.

(5) Insolvenční správce odvolaný z funkce nebo zproštěný funkce v průběhu insolvenčního řízení provede vyúčtování odměny a hotových výdajů ve zprávě o své činnosti; pro projednání této zprávy platí přiměřeně § 304. Umožňuje-li to stav insolvenčního řízení, rozhodne insolvenční soud o schválení této zprávy již v jeho průběhu; jde-li o hotové výdaje insolvenčního správce, náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty a vyúčtování vyplacených záloh, učiní tak bez zbytečného odkladu po projednání zprávy. Proti rozhodnutí o schválení takové zprávy mohou podat odvolání insolvenční správce, který zprávu podal, ustanovený insolvenční správce a věřitelé a dlužník, jejichž námitkám proti této zprávě nebylo vyhověno.

(6) Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, insolvenční správce uloží z měsíčních splátek částku odpovídající jeho odměně a náhradě hotových výdajů náležící za období plnění splátkového kalendáře za dobu 6 měsíců jako zálohu na úhradu své odměny a náhrady hotových výdajů na zvláštní účet podle § 36 odst. 5.

(7) Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení a hradí-li odměnu a hotové výdaje insolvenčního správce stát, uloží insolvenční soud dlužníku v rozhodnutí, kterým se insolvenční řízení končí, povinnost nahradit státu částku vyplacenou insolvenčnímu správci. Při správě placení této náhrady se postupuje podle danového řádu.

(8) Způsob určení odměny, některých hotových výdajů insolvenčního správce a způsob jejich úhrady státem stanoví prováděcí právní předpis.

§ 39

(1) Věřitelé jsou oprávněni se souhlasem insolvenčního soudu na základě rozhodnutí věřitelského výboru poskytnout insolvenčnímu správci zálohu k úhradě jeho výdajů, a to i opětovně. Při poskytnutí zálohy se určí podmínky jejího vyúčtování; určit lze též účel, na který má být záloha vynaložena.

(2) Náklady na činnosti, ke kterým je insolvenční správce povinen podle zákona nebo podle rozhodnutí insolvenčního soudu, jsou zahrnuty v jeho odměně a nese je ze svého. Výjimečně lze splnění těchto činností jinými osobami podle § 40 odst. 2 hradit z majetkové podstaty se souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru.

(3) Náklady insolvenčního správce spojené s využitím právních, ekonomických a jiných specializovaných odborníků lze hradit z majetkové podstaty, jen je-li jejich využití účelné vzhledem k rozsahu a náročnosti insolvenčního řízení a jsou-li předem schváleny věřitelským výborem.

komentář k § 36–39

Insolvenční správce je, zjednodušeně řečeno, správcem cizího majetku, konkrétně správcem majetku dlužníka nebo majetku ve vlastnictví jiných osob, který byl sepsán do majetkové podstaty dlužníka a na který se po dobu trvání účinků insolvenčního řízení hledí jako na dlužníkův majetek. Zákon obsahuje řadu ustanovení týkajících se insolvenční správy majetku – tam, kde o některých aspektech insolvenční správy majetku mlčí, je namíste si položit otázku, zda a v jakém rozsahu lze (nevyklučuje-li to ani povaha insolvenční správy majetku) na insolvenční správu majetku subsidiárně aplikovat některá z ustanovení občanského zákoníku, která se týkají správy cizího majetku. Z povahy insolvenční správy majetku je zřejmé, že jako nepoužitelná lze pro insolvenční řízení vyloučit ustanovení o prosté správě cizího majetku dle § 1405 až 1408

občanského zákoníku. Subsidiární použitelnost ustanovení týkajících se plné správy cizího majetku dle § 1409 až 1447 občanského zákoníku však takto paušálně nelze odmítnout. U každého z ustanovení občanského zákoníku týkajícího se plné správy cizího majetku je nutno provést test jeho subsidiární použitelnosti pro insolvenční řízení poměřením s těmi ustanoveními insolvenčního zákona, která upravují insolvenční správu majetku, jakož i (tam, kde insolvenční zákon předmětnou materii neupravuje výslovně) posouzením, zda subsidiární použitelnost příslušného ustanovení občanského zákoníku nevylučuje sama povaha insolvenční správy majetku – k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 167/2017. **Povinnost insolvenčního správce postupovat při výkonu funkce s „odbornou péčí“ je povinností vyššího stupně než povinnost postupovat při výkonu funkce s „péčí řádného hospodáře“, tudíž § 1411 občanského zákoníku se pro insolvenční správu neuplatní** – k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 38/2019.

Dosud poslední novela v § 36 odst. 2 zákona zakotvila, že písemnou zprávu o stavu insolvenčního řízení je nezbytné předkládat nejméně jednou za 3 měsíce, neurčí-li insolvenční soud jinou dobu předkládání, která nepřevyšuje dobu 12 kalendářních měsíců. Tato změna by měla zajistit včasné informování procesních subjektů o událostech, které nastaly v průběhu insolvenčního řízení.

Okamžik, ke kterému insolvenční správce předloží písemnou zprávu pro osvobození insolvenčního soudu, je zakotven v již zmíněném odst. 2. Splní-li dlužník předpoklady pro osvobození podle § 412a zákona, podá insolvenční správce insolvenčnímu soudu písemnou zprávu pro osvobození bez zbytečného odkladu po splnění těchto předpokladů. V této písemné zprávě pro osvobození správce doporučí insolvenčnímu soudu rozhodnout o osvobození dlužníka podle § 414 zákona od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Nedojde-li ke splnění předpokladů pro osvobození podle § 412a zákona, podá insolvenční správce insolvenčnímu soudu písemnou zprávu pro osvobození nejpozději po uplynutí stanovené doby od schválení oddlužení, a to bez zbytečného odkladu.

V případě oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty se předmětná doba prodlužuje o dobu případného přerušení průběhu oddlužení nebo prodloužení průběhu oddlužení dle § 412b zákona. Je zde též reflektována koncepce obsažená v § 412a odst. 3 zákona, kde je prodloužena doba trvání oddlužení dlužníka, který v minulosti již osvobození od placení nesplacených pohledávek zahrnutých do oddlužení dosáhl v jiném insolvenčním řízení, a dále též i dle § 412b odst. 6 zákona, podle níž lze po schválení oddlužení prodloužit průběh oddlužení pro neplnění povinností dlužníkem, kdy písemnou zprávu pro osvobození v těchto situacích podává insolvenční správce po uplynutí takto stanovené doby.

Tato novela také zasáhla koncepcí v § 36 do odst. 3 zákona, **kdy je zachována povinnost insolvenčního správce neprodleně informovat insolvenční soud v písemné zprávě o stavu insolvenčního řízení ohledně skutečností odůvodňujících zrušení schváleného oddlužení.** Současně však nově dochází k omezení doby, ve které lze na základě skutečností uvedených ve zprávě insolvenčního správce o stavu insolvenčního řízení navrhnout zrušení schváleného oddlužení nebo prodloužení průběhu oddlužení. Nová právní úprava ve své podstatě zpřísňuje povinnosti dlužníka v oddlužení a zvyšuje dohled nad jejich plněním. Zákonodárce se takto snaží zajistit, aby se případná porušení povinností dlužníka řešila průběžně, resp. v těsné návaznosti na jejich zjištění. **Nutno dodat, že pro rozhodnutí o návrhu na zrušení schváleného oddlužení nebo na prodloužení průběhu oddlužení zákonodárce nestanovil insolvenčnímu soudu lhůtu. Současně s tím platí, že soud může rovněž schválené oddlužení zrušit nebo průběh oddlužení prodloužit i bez návrhu.**

Dále novela v § 36 odst. 4 zákona dává insolvenčnímu správci možnost do uplynutí 2 měsíců od předložení zprávy pro osvobození navrhnout prodloužení průběhu oddlužení nebo zrušení schváleného oddlužení, přičemž k později podaným návrhům se již nepřihlíží. Insolvenční soud je pak zavázán po uplynutí této lhůty rozhodnout o včas podaných návrzích bez zbytečného odkladu.

Dosud poslední novela také v § 38 odst. 1 zákona **ruší dosavadní způsob určení odměny insolvenčního správce v případě oddlužení,**

kdy tímto základním hlediskem byl dosud počet přezkoumaných přihlášek. Tato koncepce byla označena za nekoncepční a rigidní.

Zmíněná novela rovněž v § 38 odst. 6 zákona upřesňuje, že náhrada hotových výdajů správci náleží v případě úpadku, který je řešen oddlužením, za období plnění splátkového kalendáře.

Tato novela také v § 38 odst. 7 zákona zavádí pravidlo, že dlužníkem neuhrazenou odměnu a hotové výdaje insolvenčního správce v oddlužení, kterou eventuálně po definitivním skončení insolvenčního řízení hradí ze svého rozpočtu insolvenční soud, může stát po dlužníkovi následně požadovat zpět, resp. ji rovnou vymáhat. Koncepce tedy vychází z toho, že insolvenční správce by měl mít jistotu, že tyto jeho nároky budou proplaceny při řádném výkonu své funkce v úvodní fázi oddlužení, kdy nakonec nedojde k úspěšnému osvobození dlužníka, popř. dojde k odejmutí nebo zániku tohoto osvobození. Tutéž jistotu by měl mít i po schválení oddlužení v případech, kdy nedojde k uhrazení paušální měsíční odměny a hotových výdajů tohoto správce, které následně vede ke zrušení schváleného oddlužení a příp. zastavení insolvenčního řízení. Samotná hrozba regresní úhrady příslušných nákladů insolvenčního řízení by zejména po přiznání osvobození dle § 414 zákona měla dostatečně motivovat dlužníka k tomu, aby tyto nároky vždy včas a v plné výši uhradil. Z pohledu insolvenčního soudu by takto vzniklá pohledávka na regresní úhradu odměny a hotových výdajů správce byla následně spravována i vymáhána dle příslušných ustanovení daňového řádu.

Odměňování insolvenčních správců podrobně upravuje vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, která stanoví podrobné podmínky pro určení odměny insolvenčního správce při jednotlivých způsobech řešení úpadku, dále odměny z počtu přezkoumaných přihlášek pohledávek a náhrady hotových výdajů insolvenčního správce.

K otázce určení výše odměny insolvenčního správce v konkursu, ve kterém nebyl zpeněžen žádný majetek, se Nejvyšší soud vyslovil v poměrech vyhlášky ve znění účinném do 31. 12. 2013 (které

§ 2a neobsahovalo) v usnesení ze dne 29. 9. 2010, sen. zn. 29 NSCR 27/2010, uveřejněném pod č. 64/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V tomto svém rozhodnutí Nejvyšší soud uzavřel, že v insolvenčním řízení, v němž byl dlužníkův úpadek řešen konkursem a ve kterém nebyl zpeněžen žádný majetek náležející do majetkové podstaty dlužníka, nelze odměnu insolvenčního správce určit dle § 1 vyhlášky a je namíste postupovat dle § 5 vyhlášky (tedy odměnu určit rozhodnutím insolvenčního soudu s přihlédnutím zejména k délce doby, rozsahu a náročnosti vykonávané činnosti insolvenčního správce). Nejvyšší soud zdůraznil, že dle § 38 zákona se odměna insolvenčního správce určuje z výtežku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele, přičemž § 1 odst. 5 vyhlášky dopadá na případy, kdy náklady konkursu odčerpaly veškerý výnos zpeněžení a mezi věřitele tak nebylo rozděleno nic. Z dikce zákona (jeho § 38 odst. 1 věty druhé) i vyhlášky (jejího § 1) lze ovšem i za použití jazykového výkladu dovodit, že samozřejmým předpokladem pro výpočet odměny insolvenčního správce pro případ, že způsobem řešení dlužníkova úpadku je konkurs, je vlastní proces zpeněžování majetkové podstaty (bez zpeněžení majetkové podstaty nebo její části nelze hovořit ani o výtežku zpeněžení určeném k rozdělení mezi věřitele). Na těchto východiscích nic nezměnila ani novela vyhlášky provedená s účinností od 1. 1. 2014 vyhláškou č. 398/2013 Sb. Naopak, zákonodárce zde navázal na citované rozhodnutí Nejvyššího soudu a doplnil do vyhlášky pravidlo (§ 2a větu třetí, určující odměnu insolvenčního správce v případech, kdy v konkursu nedošlo k žádnému zpeněžení. Tomu ostatně napovídá i samotné znění důvodové zprávy k této vyhlášce. Zároveň je stanoveno, že v případě konkursu, ve kterém nedošlo ke zpeněžení, náleží odměna za přezkoumané přihlášky nejméně 45 000 Kč, přičemž tato koncepce má takto insolvenčnímu správci zachovat minimální odměnu. Jak konstatoval Nejvyšší soud ve svém usnesení sen. zn. 29 NSCR 129/2018, pak zjevným úmyslem zákonodárce takto bylo, aby minimální odměna 45 000 Kč náležela insolvenčnímu správci jak v konkursu, v němž náklady kon-